

(Basın : 20133 — A — 10362 — 26)

64

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1967

İÇİNDEKİLER :

Gelenek ve Görenekler	Prof. İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU
Bulgurlu Köylü	Aydın OY
Zanaat Pirlertinin Hindlilerle İlişkisi	Mesut KOMAN
Bahar Bayramı	Vehbi Cem AŞKUN
Yozgat'ta Congolos	Hasan ÜZBAŞ
"Çizmeden Yukarı Çıkma"	Miñhat Şakir ALTAN
Mevlevilikte Ayin Mukabelesi	Mehmet ÖNDER
Bir Masal : Horoz Masalı	Doç. Dr. Şükrü ELÇİN
Folklorlarımız : Ord. Prof. Dr. Fındıkoğlu Z. Fahri Ali Rıza ÖNDER	
Kayseri Pastırmacılığı, Çemen ve Boyacılık	Mehmet Ali KÂĞITÇI
Akçakese Folkloru	Osman ŞAYGI
Suzan Koldaş ve Türk Glyssli Bebekleri	İhsan HİNÇER
Bayan Garrich Scott'un Bebekleri	Janet MARCH - PENNEY
Kurşun Dökme	Dr. Muammer Kemal ÜZERGIN
Naldöken'de Kurban Bayramı	Rıza YETİŞEN
Çamsıklı Bölgesinde Kıyyarı	Ali Rıza YALÇIN

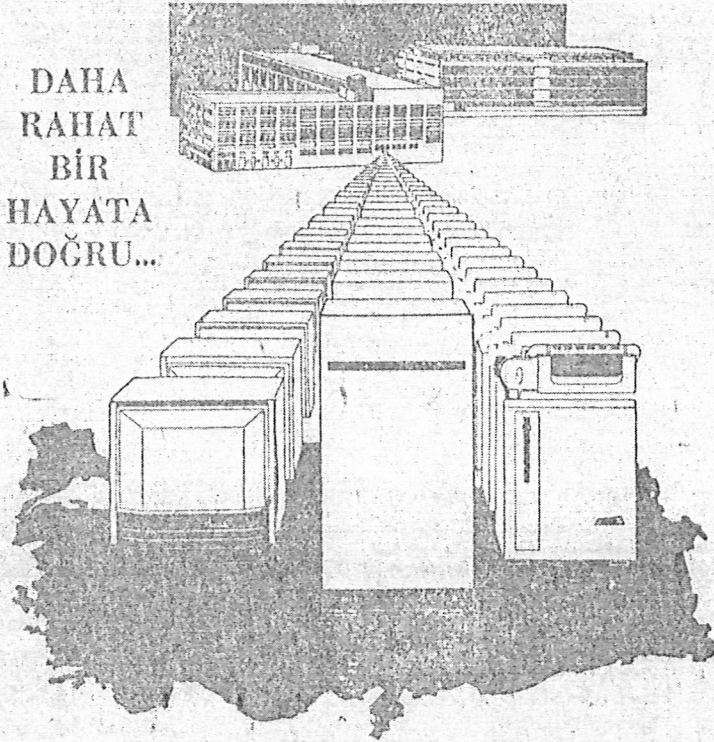
SAYI : 212

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

DAHA
RAHAT
BİR
HAYATA
DOĞRU...

Seri imalât sayesinde sağlanan
uygun fiyatlar,

ARÇELİK

kalitesi ve konforundan
daha geniş halk kitlelerinin
faydalanmasını sağlıyor.

(Yeni Ajans : 1292 — 27)

66

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 212

MART 1967

YIL : 18 — CİLT : 10

Gelenek ve Görenekler

Yazan : Prof. İsmayıl Hakkı BALTACIOĞLU

Bilim ile uğraşanların, gerçekten bilim adamı olanların ilk işi, inceleme konusu olarak ele aldıkları olayların tanımını bilmek, ya da yapmaktır. Tanımı bilinmeyen, yapılamayan olaylar tarafsız objektif olarak incelenemezler. Karışıklık bilimin en büyük düşmanıdır. Bilim açıklık, kesinlik isteyen bir çalışmadır.

Benim bütün Türk basımında, kitaplarında, radyo konuşmalarında sık sık rasladığım yanlışlardan biri, bilim terimlerini geliş güzel kullanmak, anlamları birbirinin tersi olan kelimeleri bir anlamda imiş gibi kullanmaktadır. Burada vereceğim bir kaç örnek, bu sözlerimin doğru olduğunu size gösterecektir.

Bu örneklerden biri "kötü göreneklerimiz, kötü geleneklerimiz" sözüdür. Bu sözü söyleyenler, yazarlar besbelli ki, "görenek" kelimesi ile "gelenek" kelimesinin ne anlamda olduğunu bilmiyorlar. Onun için bu iki kelimeyi eş anlamlı imiş gibi kullanıyorlar. Oysa ki, bu iki kelime anlamca birbirinin tersidir. Görenek, gelenek demek değildir. Bu iki kelimenin anlamları arasında tam bir karşıtlık vardır.

Görenek ne demektir? Her toplumda iki öz vardır. Biri "kültür" öteki "medeniyet". Kültür, din, dil, sanat ahlak dediğimiz vicdan, duyma değerleri, değer yargılarıdır. Medeniyet dediğimiz de bilim, teknik, metot gibi akıl konuları, yapma, yaratma ko-

nularıdır. Kültür dediğimiz değerler, en ilkel toplumlardan en ileri toplumlara kadar, sosyal tipten sosyal tipe değişirler. Totemcilik devrindeki kültür site devrindeki kültür değildir. Site devrindeki kültür de ümmet devrindeki kültür değildir. Ümmetçilerin din anlayışı da milliyetçilerininki değildir. Sözü kısası, kültür bir değişim, bir evrim konusudur. Kültür kendisini doğuran toplum tipi yaşadıkça canlıdır. Ancak, bu tip öldükten sonra yeni tipin içinde yaşar gibi kaldıkça, yeni tipin içinde süründükçe o, artık kültür değil, görenektir. Demek ki, görenek demek eski, canlı kültürün artığı, ölüsü demektir: Kadınların çarşafı, Osmanlıca konuşmak, yazmak, alıye bağlı kalmak gibi. Bütün bunlar artık kültür değil, göreneklerdir, ölen sürünen değerlerdir.

Geleneğe gelelim. Gelenekler de bir soy kültürüdür. Gelenekler de kültür gibi değer yargılarıdır. Ancak, geleneklerle kültür arasında ömür yaşama süre ayrılıkları vardır. Kültürlerin ömrü kısadır, geleneklerinki uzun, hattâ sonsuzdur. Toplum ne kadar değişirse değişsin, gelenekler yine de yaşarlar, toplumlarından hiç ayrılmazlar. Gelenekler ne gibi şeylerdir? Şunlar; dilin ekleri, dilin sentaksi, melodiler, motifler, jestler, pozlar, komik anlayışı, efsaneler, masallar, atasözleri, halk felsefesi... Bütün bunlar toplumların tarihinde değişmek, ölmek nedir bilmiyen konu kalıntılarıdır. Fık-

67

Bulgurlu Köyü

Yazan : Aydın OX

Tekirdağ'ın Şarköy ilçesine bağlı olan bu köy, ilk olarak Osmanlı Türkleri tarafından kurulmuştur. Rumeli Fatihî Süleyman Paşa tarafından da Bolayır'daki bir imaretin vakıfları arasında gösterilmiştir (1).

Sözü edilen vakfiyede köy, hem Bulgulu, hem de Alpagud adlarıyla kayıtlıdır. Bunlardan Alpagud'un bir boy adı olduğu bilinmektedir. Ord. Prof. M. Fuat Köprülü, alpagudlar hakkında şu açıklamada bulunuyor :

"Köy adlarında bilhassa Alpagut ismi ne çok tesadüf edilmesi, bunun bir kabile adı olmasından ileri gelmektedir. Bu kabileye mensup küçük zümreler, ayrı ayrı köyler teşkil etmek üzere muhtelif sahalara dağıldıklarından -yahut merkezi idare tarafından dağıtıldıklarından- tabiatıyla bu isme daha çok tesadüf olunuyor. Rumeli'ralı hayyanlardaki belkemiği, bitkilerdeki gövde biçimi gibi.

Gelenekler iyi midir, kötü müdür? Gelenekler toplumdaki duyunch yaşayışının kendisidir. Onlarsız konu yaşayışı, toplum kişiliği olamaz. Kavmi kavim, milleti millet yapan, milletlere benliğini, orijinalliğini kazandıran, değişmek nedir bilmiyen değer kalıplarıdır. Onun için geleneğin kötüsü olamaz. "Kötü geleneklerimiz" derken "kötü geleneklerimiz" demek hiç doğru olamaz. Türk basımının artık bu gibi süreçlerden kurtulması zamanı gelmiştir.

Dilde yaptığımız yanlışlardan biri de "Kültür" kelimesi ile "medeniyet" kelimesinin anlamını birbirine karıştırmamızdır. Yukarıda dediğim gibi, kültür değer yargılarıdır. Medeniyet ise gerçek yargılarıdır. Din, dil, sanat, ahlâk kültürdür. Çünkü bunlar duyunch konulu, toplumdaki topluma değişen, orijinal varlıklardır. Oysa ki, medeniyetin temeli tekniktir. Medeniyet toplumdaki topluma değişmez, bir takım toplumlar arasında ortaklama olarak vardır.

Öyleyse "Avrupa kültürü" sözü yanlıştır, kıtanın kültürü olmaz. kıtada yaşayan milletlerin kültürüdür. Avrupa milletlerinin kültürünü de alamazsınız, çünkü kültür millidir. Avrupadan alacağımız tek şey medeniyet denilen tekniktir, o kadar!.

de gördüğümüz bu ismi taşıyan köyler, herhalde Balkanlar'ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra Anadolu'dan nakledilen Alpagutlar tarafından tesis edilmiş olmalıdır." (2)

Alpagut kelimesi başlangıçta, Orta Asya Türk dillerinde "tek başına düşmana saldıran, hiç bir yandan yakalanmıyan yiğit" anlamındadır. (3)

Alpagut adını kişi adı olarak almış beylere daha çok Akkoyunlular devletinde rastlanıyor. Bu durum, Alpagutların Akkoyunlular'dan sayılmalarını gerektirmekteyse de Alpagutların Akkoyunlular zümresine girmeleri daha sonra olmuştur. Uzun Hasan Karakoyunlu devletine üstünlük sağlayınca birçok oymak ve boyalar arasında Alpagutlar da Karakoyunlular safından Akkoyunlular safına geçmişlerdir (4).

Ancak bugün köyün bu eski adı unutulmuş olup diğer adı, o da bozularak, kullanılmakta, köye gerçek adıyla Bulgulu denmeyip Bulgurlu denilmektedir. Bu değişim, Türk dilindeki analogik olayların en dikkate değerlerinden biridir.

Bulgulu'nun da eski oymak adlarından biri olması kuvvetle muhtemeldir. Özellikle bu noktayı sayın Faruk Sümer'in dikkatine sunmak isteriz. Çünkü birçok boy veya oymak adları (-lı) ekiyle yapılmıştır.

Bugün için alpagutlarla Bulgulu oymağının ilgilerini araştırarak güce sahip değiliz. Ancak bazı ihtimaller üzerinde durabiliriz :

a) Bulgulu, bir oymak adıdır, pek kuvvetli bir ihtimal olarak Alpagutlar zümresindedir.

b) Alpagutlar zümresinin dışında bir oymak olduğu düşünülürse, Rumeli'ye geçiş yıllarında bu köyün Alpagut boyundan gelenlerle Bulgulu oymağına bağlı kimseler tarafından ortaklaşa kurulmuş olabileceği akla uygun düşer.

(1) XV. ve XVI. asırlarda Edirne ve Paşa Livası, M. Tanyıp Gökbilgin, S: 163.

(2) İslâm Ansiklopedisi, Alp md. C: 1, s: 883 - 884.

(3) Divan il Lügati-İ Türk Dizini, Besim Atalay, T.D.K. Yayını, s: 21

(4) İslâm Ansiklopedisi, Akkoyunlular md., Mükerrin Halil Yınanç, C: 1, s: 233.

EVLİYA CELEBİ'YE GÖBE

Zanaat Pirlерinin Hindlilerle İlişkisi

Yazan : Mesut ÖZBAŞ

Anadolu Türkleriyle Hint Müslümanları arasındaki mühim bağlantı ve münasebetlerin dinî, kültürel, askerlik, mimarlık gibi çeşitli cephelerden tetkik ve tahlillerinin yapılması lâzımdır.

Bunlardan biri olarak biz tarihi büyük bir kıymet taşıyan esnaf teşkilâtımız "Loncalarımızın" arasında kendi pirleri ve üstatları olarak addolunan Hintliler bulunduğuna dikkatli çekeceğiz, bunların halkiyat ve folklor bakımından birer rivayet bile olsa gine az çok bir hakikate dayandığına inanıyoruz.

Debbağlar esnafının piri, İmam Ali'nin yakınlarından aslen İranlı Cenabı Selman Pâk'in belini bağladığı ZEYD, Hindli idi. Debbağlar yolu Anadolu Türk İslâm tarihinde mühim bir rol oynamıştır. Zamanla bütün esnaf teşkilâtının (loncalarının) başı addolunmuştu. Bu yol o kadar ehemmiyet kesbetti ki Anadolu Selçukluları ile Osmanlılar arasında Ankara civarında bir nevi Cumhuriyet kuran, Ahilik tarikat halinde tezâhür etmişti, Rumeli, Anadolu ve Şimali Afrikada Osmanlı İmparatorluğunun geniş ülkelerinde muhtelif ırklara mensup insanlar arasında Ahilik teşkilâtı ile Esnaf ahlâkiyatı teessüs etmişti.

Fahrialem efendimizin muhterem kızları Fatimatül Zehra, Rukiye ve Ümmü Gülsüm cihazlarında çok hizmeti geçen, İslâm - Türk Yorgancıları arasında pir sayılan Kâmilî, Hint'li idi.

Peygamberimizin gazablarında kûs ve nekkare çalan Baba Sündük Hint'li idi. Hazretî Hamza'nın kemer bestesi idi.

Mehterlerde kûs ve nekkare çalanlar kendisini pirleri bilirdi.

Sedefçiler esnafının piri Cenabı Selman Pâk'in belini bağladığı, ŞUAYB Hindli idi. Bu san'at bilhassa Osmanlı ülkelerinde büyük bir zevkin mâhsülü idi. Câmilerdeki Kur'anî Kerim rahleleri, câmi, medrese, türbe kapıları, pencere kapakları, türbe sandukası üzerlerindeki tazyinattan başlayarak masalar, sehpa, sandalyalar ve hamam nahınlara varıncaya kadar sedefçilik yapılmıştır.

Remadçıyan esnafının piri yine Selman Pâk'in perverdesi NASİR, İyandı.

İstanbul'un fethinden sonra kurulan Bedesten-i Cedid'in (Yeni Bedesten) paspanlarının piri addolunan GAFİR, Hind'li idi.

Eski bedestenin kandillerini yakanların piri Selman-ı Fârisi kemer bestesi AKİR Hind'li idi.

Kutucuların piri HÜRREM Hind'li idi. Yemende oturduğundan Veysel Karanî kemerini bağlamıştı. Mezarı Habeş kıyılarındadır.

Akkâğam esnafının piri ŞADİ, Hindli idi. Asıl doğduğu yer Şam olmasına rağmen, Hindistan'a çok seyahat ettiğinden dolayı Hindi mahlasını almıştı.

Pirinç Bezirgân esnafının piri, SAF-FAN, Hindli idi. Her zaman Hindistan'dan Hazrete pirinç getirirdi, Selman-ı Pâk belini bağlamış idi ve kabri Hindistan'dadır.

Bağcıları esnafının piri, Ebu Zeyd, Hindli idi. Buna Reten derlerdi. Belini Selman-ı Fârisi bağlamıştı. Kabri Hindistan'dadır. 51 inci piri Pişiva'dır.

Meyvalı ağaçlara aşu yapanların (aşıcıların) piri de yine Reten idi. Sebzevatçı esnafının piri yine Baba Reten idi.

Similtçi esnafının piri Deyyan, Hind'li idi. Kabri Mısır'da Kına şehrinde Abdürrahim cânibinde idi.

Kutucular esnafının piri Hürrem, Hind'li idi. Yemende oturduğundan Veysel Karanî kemerini bağlamıştı. Kabri Habeş kıyılarındadır.

Hindistan ile, Cava'dan gelen baharat, pirinç, safran, kenevir ve saire gibi muhtelif emtianın satılması için, İstanbul'da Eminönü'nde Yeni Camii karşısında üstü örtülü büyük bir çarşı yaptırılmıştır ki, bu çarşıya o vakitler getirilen mallar Mısır yoluyla geldiğinden halk arasında "Mısır Çarşısı" diye şöhret bulmuştu.

Blz. Zilli Derviş Mehmed, Evliya Celebi Soyabatnamesi, C: 1, S: 562 - 563, 573, 544, 533, 535, 553, 590, 618, 590, 622, 614, 619'a bakınız.

Bahar Bayramı

Yazan : Vehbi Cem AŞKUN

Tekirdağ'ın yaratıcısı yüce Tanrımız, her bu köy, ıptım olumlu bir düzen içinde yaşıyor. Bir bitkinin, bir hayvanın yamanıyla, bir insanın yaşantısı arasında imanın hemen büyük bir ayrımı yoktur. (Ar canlı doğar, yaşar ve ölür. Mevsimler de böyledir. İşte bugünkü sohbetimizin konusu olan bahar bir doğuş, yaz gelişme, güz olgunluk, kış da bir uykuya dalıştır. Onun için rahmetli seçkin ozanlarımızdan Kemalîtin Kâmu vefasız sevgiliye şöyle sesleniyor :

Sevdiğim senin de geçer zamanın,
Ne şöhretin kalır, ne hüsn-ül ânın,
Böyledir kanunu kahbe dünyanın
Dört mevsim içinde bir bahar olur.

Evet insan ömrü gibi bahar da bir kere gelir. Kışın derin bir uykuya varan bitkiler, tıpkı insanların öldükten sonra dirileceği gibi yeniden canlanır ve çiçek açar, yapraklanır, meyve verir ve yine günün birinde bunların hepsinden sıyrılır, mezardaki insan gibi çürümlü kalır. Bu, insan hayatı için de ne ibret verici bir derstir. Nasıl ağaç meyvesini verip, mevsimler içindeki işini bitirip, yokluğa karışıyor, insan da dünyadaki her çeşit maddî, manevî kazançlarından sıyrılıp, Tanrı katına doğduğu gibi varacaktır. Yalnız bu varışta bitkiler gibi temiz bir ruh ferahlığı içinde varmak gerektir. Aşırılık, kötülük, hiç bir zaman bir insanı ak alınla o yüce huzura çıkaramaz.

Bahar, yeryüzünün şenliğidir. Bahçeler renk renk çiçeklerle, kırlar yeşilliklerle bezenir. Göçmen kuşlar boş yuvaların sesi ve ruhu olur. Nereye baksanız içaçıcı bir göreyle karşılaşır, kışın verdiği uyusuktuktan kurtulursunuz.

Memleketimizde dört mevsimin güzelliklerini göreceğ kadar mutluyuz. Bu yüzden yurdun her köşesinde bahar ayrı ayrı geleneklerle kutlanır ve karşılanır. Cördüğüm şehirlerden Merzifon'da çiğdem günü, Hıdırlık denilen yere kadar gidip, çiğdem toplamakla baharın geldiğini haber vermedir.

Baharı erken gelen şehirlerimizde ise kırlara çıkılır. İzmir'de Kızılçullu bu bakımdan önemli bir değer taşırdı. Sivas'ta

da Eğrilce, Sığancık adları ile anılan bahar şenliklerinin günleri vardır. Bunları daha çok bayanlar kırlara, gezinti yerlerine gitmek suretiyle yaşatırlar. Sivas'ta çatasel seyrine gitmek, tekkeönüne, dutluğa, sonradan paşafabrikasına kadar gitmek bir gelenektir. Buralarda hazırlanan yemekler yenir, kırlarda oynanan oyunlar oynanır, akşama kadar hoş bir vakit geçirilir. Merzifon'un kuzu günü de pek meşhurdur. O gün herkes mutlaka bir kuzu keser, hava elverişli olmazsa evlerde yenir.

Bir ara beş mayıs bütün okullar için bir bahar bayramı idi. Bütün okullar topluca kırlara çıkarlardı. Sonradan bu da resmîleşti ve bir mayıs resmen bahar bayramı oldu ise de, yine halkımız geleneklerine uyarak baharı kendi göreneğine göre kutlamaktadır. Bugün bahar bayramının her hangi bir resmi tatil gününden farklı olmadığını sanıyorum.

Halkımızın baharı nasıl kutladığını size şu bir türkü güftesiyle sunayım :

Kaynar kara gözlü pınar
Kaynadıkça yaz geliyor.
Dayansın çember başı
Yolversin köprüler başı.

Gelininen kız geliyor
Bölük bölük kız geliyor.

Mar elmayı, mor elmayı
Kulaç kolların yad olmuş
Sarılmayı, örülmeyi,
Siyah zülfün tel tel olmuş
Taranmayı, örülmeyi.

Bir ok attım var al getir
Ayvalıktan nar al getir
Ellenmedik ağaçlardan
Meyvalar al getir.

Bunun kendine has bir ezgisi ve topluca oynanan bir de güzel oyunu vardır. Kırlarda oynanır. Bahar halk ozanlarımızı da coşurtur, onlar da bahar üzerine çok güzel deyişlerde bulunmuşlardır :

Yine bahar oldu açıldı güller
Bülbül-î seydalar bağlarda gezer,
Bir saçı leylaya gönül verenler
Elbet mecnun olur dağlarda gezer.

Yozgat'ta Congolos

Yazan : Hasan ÖZBAŞ

Congolos kışın ortasında, soğukların arttığı en şiddetli zamanında gelir. Dördü-nü karakıştan, üçünü Zemheriden alır. 7 gün devam eder.

Yozgatta bu günlerde: "Congolos ayı" "Congolos girdi". "Congolos çıktı" deyimleri çok kullanılır.

Bu günlerde bazı evlere Congolos uğramış, Açık bulunan su ve yiyecek dolu kapların içine kusarmış veya işermiş. O su veya yiyecekteki yiyecekler marazlı (Hastalıklı) olurmuş.

Congolos'un nasıl ve ne kılıhta olduğunu bilen yok. Yalnız Congolos geceleyin gelirmiş. Gece derin uykuda iken bazılarını çağırılmış. Çağırdığı kimseyi pek yakın ve sevdiği bir akraba veya arkadaşının sesiy- le ve ismen çağırılmış. (Böyle çağrılanlar

Ne yaman ataştır aşkın ataşı,
Gittikçe artıyor dilde savaşı
Yar senin elinden gözümün yaşı
Bahar seli gibi çağlar da gezer.

Ünlü halk ozanlarımızdan Erzurumlu Emrah'ın bu deyişi karşısında, Ercişli Emrah da şöyle sesleniyor :

Yine bahar oldu coştı yüreğimi
Akar bozbulank selli dereler.
Sıla derti, vatan derti, yar derti
İflah olmez bu dert beni yaralar.

Ya Sivas'ın ünlü ozanlarından Ruhsatı, o daha başka bir dille baharı dile getiriyor :

Yine bahar geldi bülbül sesinden
Sada verip seslendi mi yaylalar.
Çevre yann lüle, sümbül bürümüş
Gelin olup süsüldün mi yaylalar.

Gözüm yaşı umman olmuş çağlıyor
Kömür gözlüm karaları bağıyo
Bülbül gelmiş gül dahında ağlıyo
Dertli idin uslandı mı yaylalar.

Sefil sümbül boynun eğmiş bakıyor
Sarı çiçek anber olmuş kokuyor,
Senin ruyin, kaddin beni yakıyor
Al geyinip feslendi mi yaylalar.

Gül açılmış koku katıyor yıldan
Okusan da anlamıyor bin dilden

var) Çağırdığı kimseyi uykulu haliyle evden alır şehir dışına götürürmüş. Sonra bırakmış. Congolosun bıraktığı kimse uyanır, kendine gelirse salimen evine dönermiş. Yok, o uykulu haliyle bir yere oturur, uyur kalırsa donarmış.

Congolos, pancar olan evlere gelmezmiş. Onun için Congolosun girdiği günlerde bir çok evlerde pancar kaynatılır. Bazıları da evinin eşığının dibine pancar gömerler.

Böyle Congolos günlerinde pancar kaynatanlar, sevdiği kimselere, lohusalara, dü-nürlerine de bir kaç baş pancar verirler.

KARAKIŞ — Aralık ayının 14 ünde girer bir ay devam eder. Karakıştan sonra, ZEMHERİ, Zemheriden sonra GÜÇÜK girer. Birer ay devam eder.

Çekeyim dertini ne gelir elden
Eğilip boynun dostlandın mı yaylalar.

Ben de senin gibi ersem murada
Ah nideyim elimde yok irada
Ruhsatıyım gam yüklerin kırada
Beni görüp yaslandı mı yaylalar...

Anadolu insanı dert yüküdür. Sazında, sözünde, sesinde hep bu bitmez, tükenmez derti bulunmaktadır. Bununla beraber bahar bütün canlılarla birlikte insanoğlunun da içinden taşıyor, coştugu bir mevsimdir. Selinden, yelinden Tanrı cümlemizi korusun. Sözlerimi ben de baharla ilgili bir de- le bitireyim :

Sık var odamda, pencereden bakan kim?

Saçlarım, alınımı öntü rüzgâr..
Bak bir hayal: İlk aşkım ve sevdiğim,

Herle içime gülen bahar.

Yamdan içeriye bakıyor,
Kulaklarına aksetmiş.

Sudur, kalbden kalbe
Akıyor,

İçimdeki eritmiş.

İller içime
Bah vuran kuşlar.

İçimi dökmeliyim, mahiyim kime?

Dinleyenim bir mazı, bir de şu gelen bahar.

Folklorla İlgili

Eylülde büyük yamdan rüzgârı şantisi hem.

Eylülde büyük yamdan rüzgârı şantisi hem.

"Çizmeden Yukarı Çıkma,"

YETMİŞ BEŞ DEYİMİN NEDENLERİ

Yazan : Mithat Şakir ALTAN

1929 yılının sonbaharı... Çankırı ili Millî Eğitim Müdürlüğünü bırakıp Ankara'ya geldim, Yaşım 28 olmuştu. Bütün kaygım, biran önce Hukuk tahsilimi yapıp bitirmek... Bu maksatla Ankara'da kalmak istiyordum. Teşebbüslerimde direndim, sonunda şimdiki Konservatuvar'ın bulunduğu binada kurulmuş olan "Musiki Muallim Mektebi" ikinci müdürlüğüne atandım. Kısa bir süre sonra da — Rahmetli Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ayrılması üzerine — açılan Edebiyat öğretmenliği de bana verildi.

Öğrencilerim arasında, müstakbel meslekleri olan müzik'te olduğu kadar, öteki dersler ve kültür konularında da istidatlı olanları çoğunlukta idi. Hayata atılmış olanlardan rastladıklarımın hemen hepsini seçtikleri iş ve hizmetlerde başarıya ulaşmış görererek memnunluk duydum.

İşte aradan 34 yıl geçtikten sonra bunlardan biriyle daha karşılaştım. Bu karşılaşmamız, Millî Eğitim Bakanlığın koridorlarında oldu. O, beni tanıdı, elimi sarılmıştı. Gözleri bana yabancı gelmiyordu, ancak okulunu ve adını bir türlü bulamıyordum. Bereket versin o, beni fazla düşündürmedi, adını ve okulunu söyledi. O zaman okulun o küçük Hüsamettin'ini hafızamın katlarından bulup çıkarabildim.

Hüsamettin Ege, şimdi Millî Eğitim Bakanlığının kıymetli şube müdürlerinden biridir. Ege, beni ayak üzeri olan bu karşılaşmayı müteakip çalışma odasına götürdü.

Orada geçmişin tatlı anlarına daldık. Ayrılacağı sırada çekmesini çekti, bir kitap çıkarıp ve hemen iç kapak yaprağına bir seyler yazıp imzalıdıktan sonra bana uzattı. Bu kitap onun, kültür mahsullerinden biri, benim görebildiğim ve bu yazıma konu olan eseriydi.

Hemen dikkatle okuduğum onun bu kitabını, adındaki anlam kadar içindekilerle de ilgi ve takdire değer buldum. Kıymetli yazarı, kitabında, bugünekde üzerinde durulduğunu pek az işittiğim (1) dilimizin zengin bir sahasına eğilmiş buldum. Okudukça insanı saran bu eserinde Hüsamettin Ege, güzel Türkçemizin 75 deyiminin (ta-

birinin) nedenlerini açıklıyor; bu konudaki bilgisizlikten okuyucularını kurtarıyor. Bu nedenleri araştırma uğrunda, anlatılıyor ki pek çok uğraşmış; takdir ile amılacak çaba göstermiştir. Çoğumuzun konuşmalarımıza katmaktan ve sözlerimize esprilli bir çeşni vermekten tad aldığımız bu deyimlerin, nasıl olup ta ve hangi olay ve nedenlerle dilimize yerleştiğini; ve eskilerin "tartılmış söz" diye adlandırdıkları bu türü meydana getirdiklerini öyle sanırım ki, bilenlerimiz bir hayli az olsa gerektir. Hüsamettin Ege, işlediği ve bize öğrettiği nedenleri anlatırken yeni kuşaklar ve bazı okurlar için yadırganacak eski terim ve kelimelerin karşılıklı, tarihimizle, ya da genel tarihle ve öteki bilim dallarıyla ilgili olan olay ve özellikleri de eklediği notlarla açıklamayı ve bunun için gerekli eski, yeni metin ve yazılı kaynaklara başvurmayı ihmal etmemiş; böylece ciddi ve bilimsel metodu çalışmalarına esas yapmıştır ki, onun bu itinâsı, kitabı bir kat daha değerlendirmiş; sonuna eklediği "içindekiler", tablosuyla istenilenin kolayca bulunabilmesini sağlamıştır.

Onun bu metodu ve dikkatli çalışmaları, eserinin faydalarını arttırmakla kalmamış, ona, aynı zamanda öğretici ve yardımcı kitaplarda görülebilen bir nitelik de sağlamıştır. Bütün bu meziyetleriyle yayınlar arasında önemli bir yer alan ve güzel dilimizin, millî kültür hazinemizin emsalsiz inceliklerinden 75 seçme deyimini temiz bir dil, güzel bir üslup ve takdire değer bir anlatım ustalığı ile işlemiş; okuyucunun istifadesine sunmuş olan kıymetli yazar ve maarifçimiz Hüsamettin Ege'yi içten bir sevgiyle tebrik eder, sayın okurlarıma, her evin kitaplığında bulundurulması gerekli eserlerden biri, özellikle gençlerimize ve öğrencilerimize güzel dilimizin öğreniminde faydalanacakları öğretici ve yardımcı bir kitap olarak salık vermeyi pek yerinde bir hizmet sayarım.

(1) Çizmeden yukarı çıkma — Yetmiş beş deyimnin nedenleri" Yazan: Hüsamettin Ege — Ankara 1965 — 96 sayfa.

Mevlevilikte Ayin Mukabelesi

Yazan : Mehmet ÖNDER

Mevlevî kelimesi, Mevlâna'ya nisbeti ifade etmekle, beraber, Kur'an-ı Kerim'deki "Nereye dönersen Allah'ın ilkasını görürsün", anlamında olan "tevellû" kelimesiyle de ilgilidir.

Mukabele denilen ve şimdi bir örneğini göreceğiniz Mevlevî âyini, gösterisi Mevlevî Dergâhlarında, sema'hânelerde yapılagelmıştır. Tasavvufî anlamında ilâhî aşk ve cezbeyi, Mutlak ve Hak'ka Vuslatı, vuslat yolunun derecelerini, sembolize eden mukabele yani mevlevî âyini, en küçük teferruatına kadar tesbit edilmiş usul ve erkânla yapılı. Semâ'hâneler'de neyzen, kudümzen, âyinhan ve naathan'lar gibi musiki erkânının bulunduğu ve sıralarına göre yerini aldığı mutrib'in önünde sema meydana, onun da tam karşısında şeyh postu vardır. Post'un ucundan sema'hâne girişi ortasına kadar uzandığı farzedilen mevhum çizgiye "hatt-ı istiva" denir. Bu, gerçeğe ulaşan, Vahdet'e giden en kısa yoldur. Bu çizgiye aslâ basılmaz.

Şeyh ise, bütün ilâhî sıfatlara mazhar olan ve postunda Mevlâna'yı temsil eden Hak ilminin ve "hakikat-i Muhammediye" nin mümessilidir. Post, en büyük mânevî makamdır. Ve kırmızı renklidir. Kırmızı zühur ve tecelli rengidir. Bilindiği gibi gece, şafak denen güneşin batmasıyla zühur eden bir kızılıkla başlar. Hazreti Mevlâna da 692 yıl önce, 17 aralık 1273 pazar günü akşam üstü güneş gurub edip, Konya ufuklarını kızıla boyarken bu âlemde öte âleme, can ve bekâ âlemine göçmüştür. Gündüz de güneş doğarken başlıyan ve fecir denen kızılıkla belirir. Bundan dolaydır ki, mânevî makam post, bir vuslat ve tecelli rengi olarak kırmızıdır.

Mutrib erkânı, semazenler ve şeyh efendi yerlerine oturduktan sonra mukabelede ilkin Na'athan tarafından "Na'at-i Şerif" okunur. Bestekâr İtrî'nin bestelediği Na'at-i Mevlâna Hazret-i Peygamber'e en içli seslenişlerle bir övgü olup "Ya Hazret-i Mevlâna, Hak dost..." diye başlar. Sonra ney taksimine geçilir, ney, asıl vatanı olan kamışlığa özlemine dile getirir. Ney, insanı kâmil'in sembolüdür ve yanık, içli sesleriyle Hak'ka vuslatın özlemine çeker.

Bundan sonra Sultan Veled devri denilen "Devr-i Veledî" başlar. Musikinin temposuyla âdâb ve erkân üzere sema'hâne ortasında şeyh, dergâh erkânı ve sema'zenlerle üç devir olan bu merasım, karşılıklı görüşmek, yani baş kesmekle veya cemale cemalâ niyâz etmekle, mutlak varlığın kemâl zuhurunu takdis etmektedir.

Sema'zenlerin başında külâh mezartaşına, sırtındaki hırkası mezarına, tennüresi de kefenine işaretler. Onlar dünyadan soyunmuş, gayb âleminin aşk pervaneleridir. Esasen sema'hânenin saği görünen, bilinen âlemdir, solu da görünmeyen bilinmeyen mânâ âlemi, sema'zenler mânâ âleminin mana erleridir.

Devri - Veledî ölümünden sonra dirilmeye, şeyh'in rehberliği ve irşâdile, ebedî hayata yönelmeye işaretler. Üç devir, Tasavvuf'ta "İmel yâkin" yani Hak'ki ilimle bilmeye, ikinci devir, "aynel yâkin" yani görmeye, üçüncüsü de "Hakke yâkin" yani Hak'la bir olmaya delâlet eder.

Şeyh birinci devri tamamlarken, kâdemce en geri ve en genç, ne-niyâz denilen sema'zenle karşı karşıyadır. Birbirine baş keser ve böylece tevazuu en belîğ şekilde ifade ederler. Bu karşılıklı görüşme ayrıca birbirinin gönül kiblesine secdeye varmıştır. Üçüncü devir sonunda, şeyh postuna geçer, sema'zenler de yerlerini alırlar.

Devr-i Veledî'den sonra âyin başlar. Sema'zenler usulince hırkalarını çıkarır, yani dünyevi gailelerden soyunur, mezarlarından sıyrılırlar. Bu sırada şeyh postun önüne doğru yürür, başkeser ve herkes ona uyar. Sema'zenbaşı ilerliyerek şeyhin sağ elini öper, şeyh de onun sikkesini. Bu sema'a destur, yani izin almaktır. Bundan sonra birer birer sema'zenler şeyhle görüşür ve sema'a kanat açarlar. Sema' ederken kol açan sema'zenin sağ eli dua eder gibi yukarıya, sol eli aşağıya açıktır. Bu "Hak'tan alır, halk'a saçarız, hiç bir şey'i kendimize mal etmeyiz, görünüşte var olan, vasıtalık eden bir suretten başka birşey değiliz", anlamına gelmektedir. Bir başka ifadeyle de "Göğe ağarız, yere yağarız, varlığımız Hak'ın rahmetinde yok olmuştur", demektir. Sema'zenler hem kendi etrafında

Horoz Masalı

Yazan : Doç. Dr. Şükrü ELÇİN

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve dellâl iken, pîre berber iken, ben babamın beşliğini tıngır - mıngır salları iken bir horoz varmış. Bir gün terslikte (gübrelik yerde) eşinirken ayağına diken batmış. Dikeni çıkartmak için o yakada (civar) oturan bir ninenin evine gitmiş. "Nine" demiş. "ayağıma diken battı, çıkar mısın". Nine dikeni çıkarmış. Horoz, "ben sonra gelirim, demiş, gitmiş. Bir kaç gün sonra horoz dönüp gelmiş. Ninenin kapısını çalmış. "Nine, benim dikeni mi ver," demiş. Nine şipit pişiriyormuş. "Dikeni ateşe attım." demiş. Horoz "ya dikeni mi verirsin, ya da şipitini alırım." demiş. Lâf dinletemeyen nine şipitini birisini vermiş. Horoz da gitmiş. Yolda giderken giderken bir eve rastlamış, kapıyı çalmış, şipiti vermiş, sonra gelip alacağını söylemiş. Aradan günler geçmiş, şipitini almağa gitmiş. Çalmış kapıyı. "Şipitini mi verir." demiş. Onlar da "koyun yedi" demişler. Horoz "Ya şipitimi verirsin, ya koyunu" demiş. O kadar söylenmiş, o kadar söylenmiş ki, bıkılmış koyun sahibi, koyunu vermiş. Horoz koyunu alıp yollara düzülmüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Bir derenin kenarında bir ev görmüş. Evin kapısını çalmış. Koyunu vermiş. "Bu koyun sizde dursun, sonra gelip alırım" demiş, gitmiş. Günler geçmiş, aylar geçmiş, horoz koyunu almağa gelmiş. İstemiş

koyunu, Evdekiler "sen gelmeyeceksin diye yedik onu" demişler. Horoz "Ya koyunumu verirsiniz, ya ineğinizi alırım." demiş. O kadar çok söylenmiş ki, horoz, bıkılmışlar, ineği horoza vermişler. Ineği alan horoz gide gide bir köye gelmiş. O köyün bir evinde de düğün varmış. Düğün evine gitmiş horoz. Ineği vermiş, sonra gelip alacağını söylemiş. Akşam üstü, horoz geri dönmüş, ineği istemiş. Düğün evinin sahibi demiş ki, "yemekler yetmedi, kestik, misafirlere aş yaptık" demiş. Horoz "ya ineği verirsin, ya gelini alırım" demiş. Ağlamışlar, sızlamışlar, horoza lâf dinletememişler. Gelini vermişler. Gelini alan horoz giderken bir çobana rastlamış "Çoban kardaş, demiş, gelinle senin kavali değişelim mi" demiş. Çoban bu işe râzı olmuş. Horoz kavah almış, bir ağacın tepesine çıkmış. Kavalını çalıp şöyle şarkı söylemeğe başlamış :

Bir dikene bir şipit,
Bir şipite bir koyun,
Bir koyuna bir inek,
Bir ineğe bir gelin,
Bir geline bir kaval.

Gıygıdı gıygıdı gooo... Gıygıdı gıygıdı gooo...
Masal burada bitmiş.
[Uşak'lı Hadîye Akçay'dan tesbit edilmiştir.]

döner, hem de meydan devrederler. Feleklerin, gezegenlerin, yıldızların ve dünyanın güneşin câzibesıyla hem kendi etrafında, hem de güneşin etrafında devrettikleri gibi... Sema', bütün âlemlerin güneşi Tanrı'nın huzurunda bir devr-i âlemidir.

Esasen sema, gerçek varlığa ulaştıran, insanı kendinden geçiren bir cezbe vasıtası, kendinden geçen kişinin can sarhoşluğudur. Mevlâna'nın ifadesiyle "Aşk'le kavuşmak, buluşmak sultanlığı için, perdeleri kaldırıp içeriye girmek devleti için, can elbisesidir".

Sema'nın birinci devresi, âlemleri seyretmedir. Hak'lon büyüklüğünü ve yücelliğini idrâktir. Bundan sonrası "Selâm" olarak tecelli eder. Birinci selâmda aşıklar, şüphelerden kurtulur, Tanrı'nın birliğine

imân eder. İkinci selâm Vahdet'i, Tanrı birliğini görüş haline getirmedir. Üçüncüsünde âşıklar, görüşlerini bilis ve oluş mertebesine ulaştırırlar. Bu devrede âşıklar, kendilerini, mutlak varlığın kemal durağında yitirmiş, yok olmuşlardır. Son dördüncü devrede Vahdet durağında ayak direyerek kendi merkezleri çevresinde devrederler.

Sema'zenbaşı sema' i idâre eder. Sema'zenler onun ayak ve baş işaretlerine göre durumlarını ayarlarlar.

Sema'nın üçüncü selâmında şeyh de sema'a girer. Hatt-ı istiva'nın ortasında sema' eden şeyh, şüphesiz burada Mevlâna'yı temsil etmektedir. Şeyh, sema'dan sonra makamına yavaş yavaş ilerler, posta varmasıyla sema' da sona erer.

Ord. Prof. Dr. Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri

Yazan : Ali Rıza ÖNDER

Asıl adı Ahmet Ziyaeddin olan Fındıkoğlu, 1902 yılında Tortum ilçesinin Ungüzek köyünde doğmuştur. 1916 yılına kadar birçok illerde kadılık yapan Halil Fahri'nin oğludur. İlköğrenimini Hakkâri ve Erzincan'da yapmış, Malatya'da başladığı orta öğrenimini ise, Kayseri'de devam ettirmiş, İstanbul'da (Gelenbevi Sultanisinde) bitirmiştir. Özellikle amcası Salih Muhlis Erzurumî'nin etkisi altında küçük yaşta kitap toplamağa ve yazı yazmağa başlamıştır.

1920'de Posta Telgraf Yüksek Okuluna girmiş, 1922'de diploma almıştır. 1922 ile 1925 arasında İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirmiştir. 1925 - 1929 yıllarında Erzurum, Sivas ve Ankara liselerinde Felsefe ve İctimaiyat öğretmenliklerinde bulunmuş, 1930'da Fransa'ya giderek 1934'e kadar Strazburg Üniversitesi Felsefe Bölümünde okumuştur. Aynı yıl içinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine İctimaiyat ve Ahlak doçenti olarak atanmıştır. Bu göreve başlamasından bir süre sonra Strazburg'a dönerek hazırlamakta olduğu doktora tezini 1935'de vermiştir. Yeniden İstanbul'daki doçentlik görevine dönen Fındıkoğlu, daha sonra İktisat Fakültesinde Prof. Gerhard Kessler'in yanında çeviri işleri ile uğraşmış ve sosyoloji doçentliği yapmıştır. 1937 - 1940 yılları arasındaki bu görevinden sonra 1941'de İktisat Fakültesi Sosyoloji profesörlüğüne seçilmiştir. Şimdi, ordinaryüs profesör olarak bu görevde çalışmaktadır. (1)

Dış ülkelerde (Praag, Paris ve Bükreşte) uluslararası sosyoloji toplantılarına katılmış olan Fındıkoğlu, 1953'de Paris Hukuk Fakültesinde konferanslar vermiştir.

Z. Fahri, "Fındıkoğlu" soyadını 1934 den sonra kullanmağa başlamıştır. Soyadlarının öz adlardan sonra yazılmasına karşı olduğu için birçok yazılarında FİNDIKOĞLU'nu öz adından önce kullanmıştır. Kendi öz adı ile baba adının birleşmesinden ortaya çıkan "Ahmet Halil", yazılarında görülen takma adlarının başlıcaları arasındadır. Bundan başka (A.H.), (D), (L), (Z.F.), (N.I.) işaretlerini de kullandığı görülür. Kimi yazılarında ise baba mesleğini hatırlatacak biçimde Kadioğlu, A. Kadioğlu, Kadızade gibi takma adları benimsenmiştir. (A.K.), (K.Z.), (K.A.) gibi işaretler de bu adların kısaltılmışı olarak göze çarpmaktadır. Muallimler Birliği, Hayat Mecmuası, İş Mecmuası ile Muallimler Cemiyeti, Anadolu Mecmuasında ve Halk Bilgisi Derneği ile ilgili yazılarında ise sırası ile, (M.B.), (H.M.), (İ.Ş.), (M.C.), (A.M.), (H.B.D.) gibi işaretlerle yazılar yazmıştır. Az olmakla birlikte Ali Hikmet, Dr. M. Sertkaya, Dr. M. Devcioğlu, A. Çilingiroğlu gibi takma adlara da yer vermiştir.

Fransızca yazılmış "Les Sociologues Tures Ziya Gökalp" adlı tezinden başka en önemli eserleri şunlardır: İbni Haldun ve Felsefesi, Türk İktisadi Tefekkür Tarihi, Sosyoloji Bakımından Lisan Meselesi, Ahlak Tarihi, Coğrafya ve Sosyoloji, Metodoloji, İctimaiyat, Sosyalizm, Folklor ve Etnografya Kılavuzu... Bu kitapları ile toplumbilim alanında kendisine yaraşır, önemli yeri olmuş olan Fındıkoğlu, birçok gazete ve dergilerdeki halkbilim araştırmaları ile de Türk kültürüne yararlı katkılarda bulunmuştur.

Fındıkoğlu'nun yayımlanmak üzere hazırladığı ilk yazı, Gelenbevi Sultanisinde öğrenci olduğu sırada, 1918 de Sebülürreşat dergisine gönderilmiş, ancak, dini bir konuyu ele alan bu yazı, dergide yayımlanmamıştır. Bu olaydan bir kaç yıl sonra 1921 de Sarıkamış'ta çıkmağa başlayan Varlık gazetesinde "İstanbul Mektupları" başlıklı yazıları ile basın ve yayım hayatına girmiştir (1924). 1924 yılında İstanbul Üniversitesi hoca ve öğrencilerinin kurduğu aylık Anadolu dergisinde, tanınmış folklorcularla birlikte, halkbilim çalışmalarına başlamıştır. Bu yoldaki çalışmaları, hayatının bütün evrelerinde aralıksız olarak sürmüştür.

Fındıkoğlu Türkiye'de folklor konusunda ilk çalışanların başında yer alır. 1927 yılında Ankara'da kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği (Bugünkü adile Türk Folklor Derneği), Fındıkoğlu'nun teşebbüsü ile faaliyete geçmiştir. Derneğin çıkardığı "Halkbilgisi Mecmuası" bugün bile kaynak eser değerindedir. Yıllık şeklinde yayımlanmış-

tı. Daha sonra İstanbul'da derneğin bir subesi açılmış, Genel Sekreterliğine Mehmet Halit Bayrı getirilmiştir. Umumi Kâtip olarak başında bulunduğu Türk Halkbilgisi Derneği, Fındıkoğlu'nun ihtisas yapmak üzere 1930 yılında Fransa'ya gitmesinden sonra çalışmamış, o zaman faaliyet merkezi İstanbul Şubesi olmuştur. Halkevlerinin açılmasıyla 1934'de çalışmalarına ara veren Türk Halkbilgisi Derneği, 1946 yılında yine Fındıkoğlu'nun önderliği ile yeniden kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır. Ancak, daha sonraları bir göz ameliyatı geçirmesi neticesinde dernekteki görevini daha genç elemanlara terk etmiştir. Fakat hiç bir zaman onları teşvik etmekten, ders ve takrirlerinde folklor bahislerini gözönünde tutmaktan vaz geçmemiştir. Halen dernek onun sayesinde, onun tahsis ettiği Çemberlitaş'taki küçük odasında mütevazî bir şekilde çalışmalarına devam etmektedir. Fındıkoğlu bugün de derneğin "İlim Heyeti" üyesi bulunmaktadır.

15. ocak. 1966 gününde İstanbul'da, Yüksek Tahsil Gençliği T. Folklor Enstitüsü Kurma Derneğinin Halk Oyunları Okulunda "Folklor ve Sosyoloji" konulu bir konferans veren Fındıkoğlu'nun, tanınmış folklorcularımız arasında yer aldığına şüphe yoktur.

1958'de Amiran Kurtkan'ın hazırladığı ve İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat ve İktimaiyat Enstitüsü yayımlarının 27. sı olan "Fındıkoğlu Bibliyografyası (1918 - 1958)" adlı kitapta (2014) ü bulan kitap ve yazılarının listesi verilmiştir. Bu kitaptan yararlanarak aşağıya çıkardığımız başlıklar, halkbilim konusundaki yazılarına ilişkindir :

Anadolu dergisinde :

1. Erzurum Şairleri, 1927, İstanbul; Bediyyat, 1927, Maarif Vekâleti yayınlarından; Bayburtlu Zihni, 1928, İstanbul; Halkbilgisi Toplayıcılarına Rehber, 1928, İstanbul; Erzurum Şairleri; adlı kitapları.
2. Aşkale Mektubu, 1925, S. 9 - 11, Sf. 391 - 392.
3. Anadolu Kadını, 1925, S. 12, Sf. 395 - 398.
4. Bayburt Mektubu, 1925, S. 12, Sf. 416.

Halkbilgisi dergisinde :

5. Yürüyeceğimiz Yol, 1928, C. 1, Sf. 1 - 6.
6. Dadaloğlu Hakkında, 1928, C. 1, Sf. 104 - 106.
7. Emrahın Kitabesi, 1928, C. 1, Sf. 133.
8. Yaşayan Halk Şairleri, 1928, C. 1, Sf. 133 - 134.
9. Halk Bilgisi ve Millî Birlik, 1928, C. 1, Sf. 141.
10. İki Anadolu Türküsü ve Bedîî Terbiyeye Dair Düşündürdükleri, 1928, C. 1, Sf. 150 - 158.
11. Folklor ve Mahiyeti, 1928, C. 1, Sf. 171 (Raife Hakkı'nın basılmamış bir tezi hakkında).

Halkbilgisi Haberleri Dergisinde :

12. Anadolu Mecmua ve Gazeteleri, 1927, S. 14, Sf. 20.
13. Harputlu Bir Şair: Hacı Hayri, 1927, S. 57, Sf. 14 - 15.
14. Halk Bilgisi, 1928, S. 85, Sf. 7, S. 87, Sf. 8.
15. Ankara'lı Bir Şair, Ayaşlı Fahri, 1928, S. 82, Sf. 5.
16. Bayburtlu Zihni, 1928, S. 86, Sf. 6.

Halk gazetesinde :

17. Halki Edebiyat Tetkikleri: Bayburtlu M. Turhan'ın araştırmaları, 29. 12. 1925.
18. Halki Edebiyat Tetkikleri: Bayburtlu Zihni ve Şiirleri, 12. 1. 1926.
19. Halki Edebiyat Tetkikleri: Maniler, 19. 1. 1926.
20. Halki Edebiyat Tetkikleri: İrsadi, 26. 1. 1926.
21. Raks ve Cemiyet, 22. 12. 1925.
22. İlim Nazarında Kürt Meselesi, 16. 1. 1926 ve 30. 1. 1926.

Halkimiyeti Millîye gazetesinde :

23. Halkbilgisi Derneğinin Kuruluşu, 7. 8. 1927.
24. Halkbilgisi Tetkikleri, 13. 8. 1927.
25. Halk Bilgisi Faaliyetleri, 24. 8. 1927.
26. Anadolu Türküleri, 17. 9. 1927, 24. 9. 1927.
27. Halk Edebiyatına Ait Bir Eser, (S. Nüzhet'in Karacaoğlu'nun), 27. 9. 1927.
28. Bir Şeyh ve Bir Şair, 15. 10. 1927.
29. Halkbilgisi Ehemmiyeti ve Tarihçesi, 8. 1. 1928.
30. İki Bektaşî Şairi, 14. 1. 1928.
31. İki Şair ve Koşmaları, Raif ve Ruzî, 10. 2. 1928.

32. Anadolu Şairlerinden Dertli, 17. 2. 1928.

33. Hacı Bayram ve Şiirleri, 17. 2. 1928.

34. Halk Bilgisi ve İçtimaiyat, 25. 5. 1929.

Kızılırmak gazetesinde :

35. Temiz Türkçe, 22. 8. 1929, 26. 8. 1929.

Ülke dergisinde :

36. Erzurum Şairlerinden Şerifi, 1941, S. 100, Sf. 309.

İş dergisinde :

37. İstanbul Masalları, 1939, S. 19, Sf. 180 - 190, (Naki Tezel'in eseri hakkında).

38. Başak, Anadolu Diyalektolojisi, hakkında, 1941, S. 28, Sf. 217.

39. Soyadlarımızda Millileşme, 1945, S. 48 - 49, Sf. 33 - 34.

40. İbrahim Hakkı'nın Hususi Mektupları, 1947, S. 67.

41. Azeri Şairi Sabirle Başbaşa, 1949, S. 89, Sf. 1.

42. Tortumda ay isimleri, 1950, S. 103, Sf. 52.

43. Türk Folklorculuğunda Anket Usulü, 1952, S. 128, Sf. 52.

44. Bir ölümlü Haberi ve Bir Şecere, Marifetname Müellifi İbrahim Hakkı, 1953, S. 146, Sf. 13.

45. Kayseri, Niğde ve Konya Havallisinde Müsteşriklerle Bir Hafta, 1954, S. 154, Sf. 2 - 5.

46. Türk Antroponimisi ve Eğridirde Soyadları, 1954, S. 154, Sf. 10 - 13.

47. Soyadları İşi ve Hamdullah Suphi, 1956, S. 179 - 180, Sf. 10.

48. Bir Türkü ve İktisadi Folklor, 1957, S. 193, Sf. 6.

Çığır dergisinde :

49. Saframboluda Soyadı Kanununun Tatbikatı, 1942, S. 117.

Türk Folklor Araştırmaları dergisinde :

50. Aşık Sümmaniye Dair, 1934, S. 38, Sf. 25 - 27 (Halkbilgisi Haberleri'nde).

51. Bayburtlu Zihni ve Tezkerecilerimiz, 1947, S. 125, Sf. 12 - 14 (Halkbilgisi Haberleri'nde).

52. Yeni Bir Folklor ve Etnografya Kılavuzu, 1950, S. 7, Sf. 103.

53. Folklor ve Hukuk, 1950, S. 13, Sf. 192.

54. Çocuk Edebiyatı Folklorunun değerlendirilmesi, 1950, S. 11, Sf. 161.

55. Hukuk Folkloru, 1950, S. 16, Sf. 241.

56. Para Folkloru, 1950, S. 14, Sf. 209.

57. Sümmaniye Dair, 1950, S. 17, Sf. 257.

58. Fransada Folklor Neşriyatı, 1951, S. 23, Sf. 353.

59. Onikinci Müsteşrikler Kongresi, 1951, S. 26, Sf. 401.

60. Türk Folklorunda İsim Meselesi, 1952, S. 39, Sf. 809.

61. Değerli Türk Folklorcusu Ahmet Şükrü'nün X. Ölüm Senesi, 1953, S. 45, Sf. 705.

62. Maskelerin Manası, 1953, S. 49, Sf. 770.

63. Bir Anket Cevap, 1954, S. 65, Sf. 1003.

64. Türk Folklorculuğunun Yakın Tarihi, 1955, S. 69, Sf. 1089.

65. Folklor ve Sosyoloji, 1956, S. 83, Sf. 1313.

Bilgi dergisinde:

66. Folklor Araştırmaları, 1952, S. 68, Sf. 11 - 12.

Cumhuriyet gazetesinde :

67. Folklor ve Hayat, 14. 7. 1938.

68. Deliorman Türklüğü Nasıl Kayboluyor, 3. 10. 1938.

69. Eşsiz Bir Türk Folklorcusu, 24. 11. 1944.

70. Folklorun Sanat, Edebiyat ve Bilgi Kaynağı Olarak Değeri, 4. 4. 1945.

71. Folklorun Tarihi ve İçtimai Hadiselerle Alâkası, 28. 7. 1945.

72. Millî Destanlarla Masalların Değerlendirilmesi Meselesi, 10. 6. 1946.

73. Erzurum Folklorunun Tanıtma Hareketleri, 15. 4. 1947.

74. Türk Folkloru ve Faruk Kaleli'nin Ölümü, 3. 12. 1947.

75. Çocuk Edebiyatı Folklorunun Değerlendirilmesi, 21. 11. 1949.

Tasvirî Efkâr gazetesinde :

76. Bursada Mevlit Yazma Ananesi, 22. 5. 1941.

77. Ziya Gökalp'in Diyarbakirdeki Faaliyeti, 14. 6. 1941, başlıklı yazıları.

(1) Yaşantısına ilişkin bu bilgileri, Fındıkoğlu Bibliyografyası adlı kitaptan ve Kayseri'de yayımlanan FİHZ dergisinin haziran, 1966 günkü 21. sayısında, Münir Feyzioğlu imzasıyla yer alan "Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu başlıklı yazıdan aldım. (A.R.Ö.)

Kayseri Pastırmacılığı, Çemen ve Boyacılık

Yazan : Mehmed Ali KÂĞITÇI

"Türk FOLKLOR Araştırmaları"nın 208 sayılı nüshasının 4240. sayfasında yer alan "Pastırma Piri" efsânesine temâs edeceğim :

Makale sâhibinin pek güzel belirtmiş bulunduğu veçhile, PASTIRMA'nın sâdece (YAPIMI) Kayseri'ye hâs bulunmaktadır. Kayseri'yi, meşhûr ve ma'rûf pastırma merkezi yapan bu müstesnâ husûsiyet'in TILSİMİ sayın Mustafa Gümüşkaynak'ın nakl'ettiği efsâneye göre, mevsiminde Erciyeş (Erciş)'in doruğuna gelip oturan "Pastırma Piri"nin elinde sanılıyor. Bu efsânenin bitimi şöyle bağlanıyor : "Erciyeş (Erciş) bir gün Pastırma Piri'ni kovarsa o zaman Kayseri'de pastırmacılık ölüverir..."

Efsânedeki fecî âkıbetin sebebi, kim ne derse desin, Erciş olamaz; Pastırma Piri'ni Erciyeş kovmaz.. Pastırmacılığın Piri'den yoksun kalıp çökmesi mukadder ise bu felâkete, pastırmacılar arasına karışmış bir kaç hiylekâr sebep olacaktır.. Erciyeş (Erciş) değil..

İtilâ devrimizde Esnaf Loncaları var idi.. Hâlâ Avrupalıların dahî hayranlıkla incelemede, kitaplarında belirtmekte buldukları mezkûr teşkilâtın Pirleri, ma'mûlâtın nefâsetini koruyup daha a'lâlarını sağlamak, hiylekârlığı, mesleğe saygısızlığı önlemek yolunda çok titiz ve müsâmanasız bir murakabe sistemi kurmuşlar; bazarı ile tatbik etmişlerdir.. Hiyle yolu ile fazla kâr sevdiğine düşen veya dikkatsizlik, ehliyetsizlik neticesi malın düşük vasıflı olmasına sebebiyet veren esnafın PEŞ-TEMAL'ını alır, pabuçunu dama atarlar san'attan men'ederler idi..

O mutlu devirde zanaâtkârlar mesleklerini severler, iyi mal çıkarmak ile iftihar ederler idi..

Devirler değişti.. Loncalar, Pirlere unutuldu.. İnhitât devri gelip çattı.. Mallarının nefâsetini, mesleki alâka ile korumayı meslek Nâmûsu bilen; piyasaya kusursuz, hiylesiz, evvelkinden daha nefis mal arzını şeref sayan esnâf, ne yazık ki, parmakla gösterilecek kadar seyrekleşti, nâdirleşti..

Pastırmacılar câmiasına bir - iki muhterisin katılması, dünyâ çapında ün salmış (Afrika'nın uzak ülkelerine kadar ihrac edilen) Kayseri pastırmasının Piri'ni tedirgin eder.. Kayseri'ye uğramayıp Erciş'in tepesini tercih ettiği gibi başka diyâra da göç edebilir.. Bu yüzden "Pastırma yazı" ile "siyim siyim yağmur"ların arkası kesilmez ammâ Kayseri Pastırmasının dünyâ ölçüsündeki şöhreti zedelenir..

Ma'lûm bulunduğu üzere : "Bir kötünün yedi mahalleye zararı olur", "Sinek küçük-tür ammâ mi'de bulandırır", derler.

Kiremit kırmızısı renkli, sert bir dâne olup pastırmaya bilinen rengi ve tadı sağlayan, münebbih hassası ÇEMEN (Çaman, Büyüto tohumu, Semen Foenugraeci) toz edilirken - ne yazık ki - yabancı dânelere (meselâ Birçak Lathyrus) karıştırıp çoğaltmaktan fayda umanlar bulunmaktadır.. Yabancı dânelere karıştırılmış Çemen ile hazırlanmış pastırma, hassasından kaybettığı gibi rengi de akçıl bulunduğu müstehlikli tatmin etmekten uzaktır.

Boyacılıktaki mehâreti de dillere destân olan Kayseri'de bu akıllığı örtmek hiç de müşkil bir mesele sayılmaz.. Nitekim sun'î boyalar ile (Meselâ Héllanthine) renklendirilerek, görünüş çemene benzetilmiştir.

Fakat Fuzûlî'nin ifâdesiyle :

"Ger kare taş kızı kan ile eylesen
rengin,
Rengi tâğyir bulur ammâ la'l-i bedah-
gân olmaz."

Satılan pastırmayı kâğıda sarıp müşteriye veriyorlar.. Ambalâj kâğıdı bu kaba hiylekârlıktan utanıp kızarmakta, sun'î boya katıldığı pastırma Piri'ne hisân-ı hâl ile arza müsâreat etmektedir.

Sun'î boyaların sağlığa zararlı bulunmaları ma'lûm.. Çemene karıştırılan ba'zı yabancı dânelere de maalesef rahatsızlıklara, müzmin zehirlenmelere (lathyrisme chronique) sebep olmaktadır.

Pastırma Piri'ni kaçırmamak, Onun feyzinden faydalana-bilmek için O'na rağbet göstermek, yani dürüstlükten ayrılmamak,

Akçakese Folkloru

Yazan : Osman SAYGI

Akçakese köyü "Güdü" ilçesinin doğu yönünde Klmir çayı vadisinde bir dağ eteğine kurulmuştur. Köy civarındaki Kızılcahamam ve Güdül toprakları çok engebelidir. Dağlarında çam ve çeşitleri, meşe, yabankavağı, karaağaç bulunur. Aşağılarda meşe korularına raslanır. Fakat tarım ve meyveciliğe de elverişlidir. Meyvelerden, elma, ayva, armut, kayısı, kiraz erik, muşmula yetişir. Köyün içinde ve çevresinde kaynak suyu holdur.

Köyün kuruluşu pek bilinmemekte beraber, söyentilere göre, buraya aslen Nevşehirli olup Bağdat fethinden dönen "Paşacık" denen birisi yerleşmiş ve sürüleri yetiştirmiş. Zamanın padişahı bu beye kırk köyün vakfını vermiş.

"Ata bin, kaç köy dolarsan, dolas", demiş.

O, bey de ata binmiş, 40 köyü dolaşmış ve kırk köyün aşarını almış. "Paşacık" denilen o bey, bugün aynı köyde türbesinde gömülmüştür. Söylen tiye göre Paşacık ermiş bir zatmış. Bu köylüler o sülâleden gelmektedir.

Köyün bugünkü nüfusu 1600 olup 185 hanedir. Köye ait çeşitli âdetler vardır. Bunların en önde gelenleri düğünleridir. Düğünün ikinci günü

"güğe" davul çalınarak meydanın ortasına oturtulur, çocuklara şeker gibi şeyler dağıtılır. Dualarla güğenin eline kına yakılır. Babasına — "Oğlunun başına şapka gelmiyor", diye bağırlır. Babası da :

"— Oğluma bir tarla bir bağ verdim" diye seslenir.

Verilen şey oğlanın olur. Oğlan oradaki büyüklerin ellerini öper. Kınayı yakan kişi, bir baklava tepsiyi alır gider.

İkinci davulunu müteakip davulcular odalardan gençleri toplayarak, davul çala çala düğün evinin önüne varılır. Odunlar, davul ahengine göre yarılr. Düğün sahibi sigaralar dağıtır, odunları yarma işi bitince zurna eşliğinde :

"Gidiyorum Çoruma bir taş
düştü koluma,
Kolum sarılmak istiyor, yarın
ince bellme"

gibi havalar söylenirken el ele tutuşarak Harmandalı ve Ankara zeybeği oynanır. Davullar çalınır, türküler söylenir :

"Akçakese tepeleri
Clfter gezer efeleri
Akçakese kızları,
Çifte takar küpeleri.

Akçakese köyümüz
Soğuktur hep suyumuz
Sevip sevip ayrılmak
O da bizim huyumuz"

Piri tedirgin edebilecek davranışlardan kaçınmak lazımdır.

"Ehl-i dil ârâm eder,
Her kande-kim rağbetlenür,
Kâh olur gurbet vatan,
Kâhi vatan gurbetlenür."

"Ragıp Paşa"

Kayseri'ye şeref veren, bereket sağla-

Akçakeseden bilmececeler :

Ektim nohut

Bitli söğüt,

Dalı dut,

Meyvesi armut

(Pamuk kozası, çığıt)

Beyazınan başladım

Yeşilinen işledim

Kırmızıyla bitirdim

Çümle âleme yetirdim

(Kiraz)

Akçakese köyünün çok manileri de vardır. Bunlar karışıklı ekin tarlalarında söylenir. O, mânilerden bir kaç :

Kotenim var darakta
Bir yar sevdim irakta
Uzakta olursolsun
Sevşil yar yürekte.

Mâniyi baştan söyle
Kalemi kaştan söyle
Söylersen mâni söyle
Ekmekten aştan söyle

Mâni mâni bir mâni,
Yoktur yarın imanı
İmansız yare düştüm
Yoktur bunun dermanı

Çay dibinde ak helke
Gavtan mı gondu kürke,
Babam beni ne verdin
Gadirim bilmez gence.

Not : Bu yazı Ankara - Güdül ilçesinin Akçakese köyünden, Atatürk Öğretmen Okulundan öğrencim Mehmet Kocak'tan derlenmiştir.

yan Efsânévi Piri, gurbet diyârlarda vatan aramaya zorlamaktan sakınmalı, Kayseri Pastırmacılığına, Dünyâ çapındaki şöhrati ile mütenâsip i'tinâ ve ihtimâm gösterilmeli. hiylekârlığa aslâ müsâmanaha edilmemelidir.

"Yoğlken tildi gibi hiylegüzâr
Yine postu soyulur ahir-kâr."

"Sünbülzâde Velibi"

Suzan Koldaş Ve Türk Giysili Bebekleri

Yazan : İhsan HİNÇER

Suzan Koldaş (ortada), Steglitz'deki sergisinde izahat verirken

Bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de elişleri ve sanatları büyük bir ilgi görmektedir. Bu sayımızda yayımladığımız, bir İngiliz kadınının bu konudaki başarı ile çalışmaları da incelenirse, bütün dünya uluslarının bu konuya ne kadar büyük değer verdikleri anlaşılır.

Yurdumuzda millî giyimli bebek ve minyatür mankenlerin ilk defa ele alınması İstanbul Eminönü Kızılay Şubesinin bundan 20 yıl evvel Spor ve Sergi Sarayında düzenlediği Uluslararası Bebek Sergisi ile başlar. O gündenberi bu alandaki çalışmalar çok ilgi çekici bir gelişme kaydetmektedir.

1963 yılında Yugoslavya ve Batı Almanya'da katıldığım folklor ve etnografya ile ilgili kongrelerden dönüşte bir Türk Hanımı ile tanışmıştım. Kendisi Batı Berlin'de

açmış olduğu bir bebek sergisi sonunda Yurdumuza dönmüyordu. Yanında bulunan büyük kutu ve bavullar içinde ne olduğunu öğrenmek istediğim zaman, sergilediği bebekler olduğunu söyledi. Kendisine Batı Berlin'de, bu elişli bebekler ve Türk giyimlerine karşı nasıl bir ilgi gösterildiğini sordum. İlgi büyüktü. Fakat ilgili Türk Makamları tarafından satış yasağı konulduğu için, büyük zorluklar içinde kaldığımı öğrendim. Yanında bulunan Alman gazetelerini inceleyince, hemen hemen bütün Alman basınının sergiye ait resimler ve yazılar yayımladıklarını gördüm. Bu bebekler, sadece giyim ve kılıklarımızı değil, aynı zamanda sosyal yaşamımızı da yansıtıyordu.

Bu defa Ankara'ya gittiğim zaman bu müteşebbis Türk kadınına Millî Folklor

Enstitüsü aracılığıyla aradım. Halen Ankara Yıldırım Beyazıt Lisesi resim öğretmenini olduğunu ve aynı titizlik ve aşkla bebek yapımına devam ettiğini öğrendim. Suzan Koldaş, bebek giyimlerinin bilhassa orijinal olmasına, asla sadakata büyük değer veriyordu. Kendisile bulduğumuz zaman, lisedeki dersinden yeni dönmüş, evindeki atelyesinde yüzlerce bebek arasında çalışmaya başlamıştı. Hayat ve çalışma şeklini kendi ağzından dinledim.

Suzan Koldaş, aslen Amasyalı ve Çorum'un Mecitözü İlçesinde yerleşen bir ailenin kızı idi. 1949 - 1950 ders yılı sonunda Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümünden mezun olmuş, Karaköse ve Çorum'da öğretmen olarak görev aldıktan sonra 1957'de Ankara'ya gelmiş ve Yıldırım Beyazıt Lisesinde çalışmaya başlamıştır.

Aynı zamanda bir ressam olan Koldaş, daha çocukluğunda doğup büyüdüğü yerlerin kıyafetlerini giyim ve kılıklarını, annesinin çeyiz sandığındaki eşyaları tetkik etmiş; elişleri ve rengarenk şehirlî ve köylü kadın ve erkeklerin elbiseleri dikkatini çekmiştir. Babasıyla köyleri dolaşmaktan büyük bir zevk almış, her gittiği yerde elişleri ve giyimleri, halk sanatları mahsulü olan eşyaları tetkike, derlemeye başlamıştır. Bursa Kız Öğretmen Okulunda iken, öğretmenlerle birlikte köy gezilerine gittiği zaman, o daima oyun ve eğlenceden ziyade köy kadınlarının tezgâhlarını, gergeflerini, ova ve elişleri ile çehiz sandıkların incelemiştir.

1957'de Ankara'ya tayin edildiği zaman, bebek yapımının revaç bulduğunu, fakat bunların çoğunun uydurma olduğunu görmüştür. Bunun üzerine bebek ve bunların giyimlerini yapmaya başlamıştır. Bundan evvel İstanbul'da yapılan III. Halk Oyunları Bayramı'na katılacak Çorum Halk Oyunları Topluluğunun kadın giyimlerini dikmiş ve hazırlamıştır. Bu bayrama kendisi de katılmıştır. Daha önceleri de sergiler düzenlenmiş olmakla beraber ilk büyük ve başarılı sergisini Ankara'da 1961 yılında Amerikan Ker (Care) Şirketi müdürünün teşviki ve müzaheretile açmıştır. Halk giyimli ve yasayısına ait olan bu sergi büyük ilgi görmüştür. Bunun üzerine 1962'de Türk - İngiliz Dostluk Cemiyeti'nin arzusuna ve Basın, Yayın ve Turizm Genel Mü-

dürlüğünün yardımı ve bebekleri Londra'ya nakli neticesinde Londra'da da bir sergi tertip etmiştir. Bu sergiyi 1963 yılında Batı Berlin Steglitz Belediyesi Sergi Salonunda açtığı sergi takip etmiştir. Bu serginin düzenlenmesinde Berlin Başkonsolosumuz Galip Evcen ile eşi Melâhat Evcen'in büyük yardımları dokunmuştur.

Bilhassa Ankara'da Türk - Amerikan Derneğinin bir toplantısında teşhir edilen bebeklerini gören o zamanki Japon elçisi Takajiro İnoe, Türk bebek ve giyimlerine büyük ilgi göstermiş, Suzan Koldaş'ın evindeki atelyesini ziyaret ederek bir koleksiyon satın almıştır. Bebek ve giyimlere yakın ilgi gösteren Takajiro İnoe, ayrıca Japonya'da yapılan bu tür bebeklerin nasıl, ne gibi metodlarla imal edildiğini elçilikteki sinema salonunda, Suzan Koldaş'a ve davetlilere, özel olarak çekilen bir filmi oynattırarak göstermiştir.

Suzan Koldaş yaptığı birer sanat eseri olan bebeklerini Ankara'da yeni açılan De-

Suzan Koldaş'ın bebeklerinden birisi

Bayan Garrick Scott'un Bebekleri

Yazan : Janet MARCH - PENNEY

En çok sevdiği bebekler için kostüm dikmek, çok kereler küçük kız çocuklarda dikise karşı ilk alakayı çekmektedir. Fakat henüz 12 yaşında bulunan Anne Garrick Scott için, 18'inci asırda yazılmış bir romanı okuduktan sonra, bebekler için tarihi kostümler dikmek, ömrü boyunca sürüp giden bir meslek hayatının başlangıcı olmuştur.

Bugün dört çocuk anası bulunan Mrs. Scott, İskoçya hudutlarında, Melrose'da bulunan evinde, bütün dünyada satılan ve tarihi hususiyetleri üzerinde bulunduran kostümler dikmektedir.

Daha 12 yaşında iken 18'inci asra ait kostüm hazırlamak için sarfettiği ilk gayretler hakkında kendisi şöyle demektedir : "Mezkr kostümlerin, dışardan satın alınan bebekler için hazırlanabilmesinin imkânsız olduğuna kani oldum. Dolayısı ile tellerle bebek silüetleri hazırladıktan sonra bunları yünle defalarca sardım. Evvelâ yüzlerini hamurdan yaptım. Ancak sonraları daha sağlam olduğuna kanaat getirdiğim bir algı keşfettim. Her ne kadar bugün yüz ve el kısımları daha sofistike bir mahiyet taşımaktaysa da, ben olan eski usulümü kullanmaktayım. Başlangıçta bu benim için bir eğlence konusu idi. Ancak bazen tiyatrodaki kostümlerimi denemek i-

deman Oteli satış salonlarındaki dükkânlarda satışa da arz etmiştir. Yabancıların büyük ilgisini çeken bebekler, Türk milli giyimlerini tanıtmaktadır. Halk yaşayışı ve giyimlerinden sonra şimdi de eski Türk askerî kılıklarına büyük ehemmiyet veren Koldaş, nisan 1967'de Ankara Güzel Sanatlar Galerisinde de Millî Föklör Enstitüsü adına bir sergi açacaktır. Ayrıca Frankfurt'tan da davet edilmiş bulunmaktadır.

Millî hars ve kültürü olan böyle değerlere ihtiyacımız vardır. Suzan Koldaş'ı ve aynı yolda yürüyenleri teşvik etmek ve korumak hepimizin ve bilhassa Turizm ve Tanıtma Bakanlığının baş görevidir. Kendisini tebrik eder, çalışmalarında sürekli başarılar dileriz.

çin de bebeklerden istifade ettim."

Evvelce Perth tiyatrosu moda kreatörü olan Mrs. Scott, kocası ile tanıştığı Edinburgh San'at Koleji'nden mezundur. Kocası yün, halı ve kilim boyamakta ve karı koca halılara resimler ve desenler yapmaktadırlar. Her ikisi de İskoçya San'atkarlar Cemiyeti üyesi bulunmaktadırlar.

En büyüğü bugün 18 yaşında olan ve ikisi erkek, ikisi kız olan çocukları küçük iken Mrs. Scott tiyatrodaki işinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştı. Ancak çocukları büyüyünce yeniden bebek imaline başlamıştır. Kendisi şöyle demektedir : "Bir an bu kostümleri piyasaya sürebileceğim hatırıma geldi. 1953 senesinde Edinburgh Festivali Sanat Merkezi için bir koleksiyon hazırladım."

Nitekim o günden bu yana devamı faildeli olduğuna kendisini kani edecek miktarda satmış bulunmaktadır. Edinburgh Sergisinde tertiple ettiği "İskoçya Tarihinden Simalar" isimli sergiyi müteakip; Glasgow San'at Okulu Mrs. Scott'a İskoçya simaları sipariş etti ve sergiler ve siparişler birbirini takip etti.

Durham West Riding, Sussex ve Somerset Eğitim Müzeleri için bebekler yaptı. Bunların bazıları okullarda kullanılmaktadır.

Kullandığı malzeme pahalı olmamakla beraber çok kereler güç bulunmaktadır. Bu hususta Mrs. Scott şöyle demektedir :

"Gerek renkleri, gerekse cinsleri bakımından modern malzemeler bu işe elverişli değildir. Geniş bir koleksiyonu muhafaza ettiğim gibi, dostlarım da ellerine geçirdikleri ufak tefek antika parçaları bana vermektedirler."

Mrs. Scott, her bebeğe enteresan bir poz verilmesi ve müvazeleni olması, yalnız başına durabilmesi için emek vermektedir. Her birinin imâlî ise bir hayli zaman almaktadır. Tellerin kurulması için haftalara ihtiyaç vardır. Müteakiben boyanmalarına sıra gelmektedir. Zaman zaman kendisine tellerin sarılmasında kocası da yardım etmektedir.

Gerek Bay, gerekse Bayan Scott'a göre

Kurşun Dökme

Yazan : Dr. Muammer Kemal ÖZERGİN

1. Derlemenin konusu : Kurşun dökme
2. Derlemenin bölgesi : İstanbul şehri
3. Derlendiği yer ve tarih : İstanbul, 9 - 10 ekim 1950.
4. Derleme şekli : Gözlem ve soruşturma yolları ile.
5. Bilgi veren : Metinde gösterildi.

I. ÖN BİLGİLER

1. Kurşun dökme, halk hekimliğinde "ocaklılık" müessesesine bağlı tedavi yollarının başta gelenlerinden biridir.
2. Bu ameliyeyi kadınlar yapar. Bunların "ocak" tan ve "izinli" olması şarttır. Yoksa herhangi biri eliyle kurşun dökme bir fayda hasıl olmaz. Kurşun dökme "kurşuncu kadın", veya sadece "kurşuncu" denir. Ocaklılık'ta izin, orta yaş geçmiş kadınlara verildiği için, kurşuncu kadınların hemen hepsi yaşıdır. İzin verilecek kimse, namaz ve niyazında olan, orucunu tutan dindar kadınlardan seçilir. Bunlar Kur'an-ı Kerim'i okumasını bilen yahut hiç olmazsa ezberinden sûreler okuyan kimselerdir. Erkek kurşuncu yoktur.

Benim tanıdığım kurşuncu'nun adı Zü-

bir işin yapılmasını ve insanların yaratıcı işlerle meşgul olmasını görmek çocuklar için daima faydalıdır. Kendi çocukları, boş zamanlarında hiç bir zaman bundan şikâyetçi olmamaktadır. Hiç biri ebeveynlerinin yolundan gitmeyi tasarlamamakta, fakat ilgileri günden güne artmaktadır.

Hemen hemen yaptıkları bütün bebekler tarihi karakter taşımaktadır.

Mrs. Scott'un bebekleri 30 ile 35 santimetre boyları arasında olup beheri 10 İngiliz lirası civarında satılmaktadır. Ancak daha büyükleri ve daha zengin kostümlülük 30 Sterling'e kadar alıcı bulmaktadır. Bugüne kadar Mrs. Scott, ekserisi hususi koleksiyonlarda olmak üzere 400 bebek imâl etmiş ve birçoğu Amerika, Fransa ve İsveç dahil, birçok denizaşırı memlekete sevkedilmiştir.

Bir müşterisi için, içinde müzisyenler dahil 18'inci asırdan kalma bir bebek evi imâl etmiştir.

lâl hanım idi. Aslen Rizeli ve okuma - yazması olmayan bu kadın 65 yaşını geçmiş bulunuyordu, 16 yıl önce İstanbul'a gelmiş olan Zülâl hanım, "ocak" tan olduğunu ve kendisine anneannesinin "izin" verdiğini söylemişse de, bana fazla bilgi vermekten kaçınmıştır. Zülâl hanım, kurşun dökme'den başka sıtma bağlama ve derde (sıkıntı, nazar değme, asap bozukluğu v.b.) okuyup üfürme de yapıyordu.

3. Kurşun; nazara uğramışlara, kendisine büyük yapılmışlara, hafakan illeti basmışlara, hastalığı uzun sürenlere, sık - sık sıkıntı ve bayılma gelen kadınlara, ruh hastalarına dökülür. Kurşun dökme, bir nevi nazar ve sihir açma, derdin sebebini meydana çıkarma ve manevi tedavi etme yoludur. Kurşun dökme'nin, onun bu özelliğine imanlara bir iç ferahlığı ve ruh hafifliği verdiği muhakkak idi.

4. Kurşuncu kadının, ameliye sırasında kullandığı ve kendisine ait olan âletleri şunlardır :

- (1) Kurşun : 300 - 400 gr. kadar bilinen âdi kurşun parçası.
- (2) Kurşun eritme kepeçesi : Bilinen mutfak kepeçesi biçiminde, demirden yapılmış, irice bir kepeçedir. İçinde kurşun eritilir.
- (3) Tas : Bakırdan, iri boy, bilinen hamam tasıdır. Benzer biçimde bir tas da olabilir. İçine su konur ve erimiş kurşun buna dökülür.

5. Kurşun dökme'de yer ve zaman şöylece gösterilebilir :

- (a) Kurşun, yatak hastasının odasında ve yatağında iken, diğerlerinin ise yine evinde ve en çok oturduğu odada dökülmesi lazımdır. Böyle yapıldığı takdirde tedavinin daha tesirli olacağı kabul edilir.
- (b) Kurşun, gündüz öğleden evvel veya sonra, daha çok namaz vakitleri arasında dökülür. Akşam'dan sonra ve gece dökülmez.

6. Kurşun dökme, derdin ağırlığına, veya ilk dökülüşten sonra görülen tesir şekline, yahut gösterilen lüzuma göre, ayrı günler-

de olmak üzere birden fazla üç defaya kadar tekrar edilebilir.

7. Kurşuncu kadına, işini bitirdikten sonra muhakkak bir miktar para verilir. Verilecek paranın belli bir tarifesi yoktur. Bu husus daha çok, kendisine kurşun dökülen hastanın mali imkânlarına göre ayarlanır. Kurşuncu kadın da, münasip görülerek kendisine verilen paraya kat'iyen itiraz etmez ve fazlasını istemez. Birden fazla kurşun döküldüğünde, her döküm için ayrı veya hepsini ihtiva etmek üzere işin sonunda toptan para verildiği de olur. Ancak kurşun dökme'de çok az da olsa, para verilmesi şarttır.

Benim gördüğüm kurşun dökme sonunda kurşuncu kadın giderken, ona iki lira verilmişti.

8. Bu âdetteki bazı deyimlerin manası farklı olduğu cihetle, onların burada ayrıca açıklanması faydalı olacaktır :

Kurşun dökme : Ameliyenin icrası sırasında, su dolu tasın kurşun dökülecek mahallin bir - bir buçuk karış kadar yukarısında tutularak, kepecedeki erimiş kurşunun bunun içine birden boşaltılması demektir.

Basta ekmek kırmak : Nazara uğramış kişinin başının üstünde, iki el ile tutulan bir parça ekmeğin, içten belli bir dua okunarak bir kaç parçaya bölünmesi demektir.

II. KURŞUN DÖKME (yol ve sıra)

1. Kurşun dökme ameliyesi, iki safhada incelenebilir. Birinci safha, kurşun dökme'dir. Bu safhada kurşun: önce başa sonra göbeğe (karına), sonra dizlere veya ayaklara, en son eşiğe (yani vere, toprağa) olmak üzere dört kere dökülür. İkinci safha ise, hastanın başında ekmeği kırma ve nazara okuma gibi kurşun dökme'yi tamamlayan işlerdir.

A. Kurşun dökme'de yol

2. Parça kurşun eritilmek üzere kepeceye konur ve kepece de bir ateşin (mangal), ocak, soba) üzerine yerleştirilir. Kurşuncu kadın ayrıca, bakır tase da su doldurur ve suya bir tutam tuz atar.

3. Kurşun dökme'nin belli bir yolu vardır. Şöyle dökülür :

a. Kurşun eriyince, kurşuncu kadın kepeci ateşten alır, kepeci sağ el ve su

dolu tase sol el ile tutar,

b. Kurşun dökülecek kimsenin, oturuyorsa başından aşağı, veya yatmışsa üstüne, onun her tarafını kapatacak şekilde bir battaniye yahut benzeri bir örtü örtülür.

c. Kurşuncu, hastanın başına gelir ve kurşun dökme'ye hazırlanır. İçinden önce Besmele çeker ve niyet eder, sonra yine içinden "nazar duası" nı okur. Bu okuma sırasında da kepecedeki erimiş kurşunu hafif - hafif sallar. Okuma bitince erimiş kurşunu, birden su dolu tasın içine boşaltır. Bilindiği gibi, erimiş kurşun bir sıvı ile temas edince patlar ve parçalanır.

B. Kurşun dökme'de teşhis

4. Parçalanmış kurşun su içinde (bazen oda içinde de) dağılır. Bunlar irili - ufaklı ve türlü şekilli parçalar halindedir. Bu kurşun parçaları yeniden eritilmeden önce toplanır ve bunlar kurşuncu kadın tarafından gözden geçirilir.

5. Kurşunun her dökülüşünde, parçalanmanın meydana getirdiği şekilleri kurşuncu kadın birer - birer elden geçirerek, hastanın haline göre ve onun derdine uygun şekilde tanımlar ve bunların aralarında ilgi kurar.

6. Kurşun parçalarının tanımlanması şöyle yapılır :

(a) İri bir fasulye tanesi biçim ve büyüklüğündeki parça, hastanın "yürek" i olarak kabul edilir. Muhakkak bulunması gereken bu parça, tek başına veya bir kurşun kümesi arasında da görülebilir.

(b) İnce uzun ve dile benzer parçalar, "kötü insanın dili" sayılır. Bunlardan en düzgününün, en bicimlisinin bir tanesi koparılıp hastaya verilir. Hasta bunu göğüs kısmına gelmek üzere (yani helden aşağısı değil, yukarısında) çamasırı arasında diker ve üç gün üstünde taşır. Üçüncü günden sonra bu parça, bir akar suya, bir çeşmenin akıntı yoluna bırakılacaktır.

(c) Diğer şekiller de, bu yolla daha çok "iyi insan", "köpek şeklinde kötü insan", "kara köpek", "cin", "şeytan" v.b.-larına benzetilir.

7. Bütün bu şekiller beraber bulunmuş, çokluk v.b. bakımlar dikkate alınarak ve aralarında ilgi kurularak yorumlanır. Bövlece kurşuncu kadın, hastanın geçmiş, derdin geliş ve durumu üzerinde açıklamalar

yapar ve kurşun dökme ile bunların ortaya çıkarılarak giderildiğini anlatır.

C. Kurşun dökme'de sıra

8. Yukarıda belirtildiği gibi kurşun dört kere dökülür.

a. Kurşun önce başa dökülür. Bu sırada hasta oturtulur ve üzerine battaniye örtülür. Tas başın hemen yukarında kaldırılarak, kurşuncu tarafından kurşun dökülür. Parçalanmış kurşun toplanır ve elden geçirilerek ilk açıldamalar yapılır.

b. Kurşun tekrar eritilir. Sonra hasta sırt üstü yatırılır ve üzeri yine battaniye ile örtülür. Bu ikinci sefer tas, karnın hemen yukarısında tutularak kurşun dökülür. Kurşun parçaları bir daha izah edilir.

c. Kurşuncu üçüncü defa, yatan hasta battaniye ile örtüldükten sonra, ayaklar veya dizler yukarısında kurşun döker. Dağılan kurşun parçaları yine gözden geçirilir.

d. Nihayet dördüncü defa, doğrudan doğruya hastanın yattığı odanın veya evin sokak kapısının eşliğinde (yani yere) kurşun dökülür. Buradaki yere dökme, tabii yine su dolu tase kurşun dökme şeklindedir.

Kurşuncu kadının açıkladığına göre, kurşun dökülürken nazar veya hastalık kurşuna çekilmiştir. En son eşiğe dökülmekle, bunlar eşiğe yani ayak altına atılmış olur. Eğer böyle yapılmazsa, o derdinin hastalığının, bundan sonra kurşun dökülecek olana geçeceğine inanılır.

D. Nazara okuma v.b.

9. Kurşun dökme bittikten sonra, kurşuncu kadın hastanın başında ekmeği kırar. Bir parça (dilim) ekmeği hastanın başı üzerinde içinden bir dua okuyarak üç parçaya böler. Bu üç parça ekmeği, erimiş kurşunun döküldüğü yine o, su dolu bakır tasın içine atar.

10. Kurşuncu, sol elinde tuttuğu bakır tasin kenarını sağ eli ile sıvazlayarak, içinden bir dua okur ve suya üfürür. Sonra tasın üç ayrı kenarından olmak üzere, bu sudan hastaya birer yudum içirir.

11. Kurşuncu kadın bundan sonra, sağ elinin parmak uçlarını tastaki suya batırır ve su damlalarını hastanın başına silker. Yine aynı şekilde, hastanın yüzünü sıvazlar. Sıra ile (1) göz kapaklarına, (2) alın

na, (3) avuçlarına, (4) bileklerine, (5) kollarına, (6) boynuna, (7) göğsüne, (8) sırtına, (9) dizlerine ve (10) ayak altlarına aynı sudan sürer.

12. Bütün bu ameliye bittikten sonra, tastaki su geliş - güzel dökülmez. Bu su bahçenin (veya ayak - altı olmayan bir yerin) temiz ve kenar bir tarafına, içindeki ekmeğe beraber dökülür. Tas da, ekmeğin parçalarının üstüne kapanır ve ertesi günü sabahına kadar böylece bırakılır.

13. Kurşuncu bazen, hastaya bir sürahi suyu da okuyarak bırakır. Bu su 3 - 7 - 11 gün içinde azar - azar içilir. Suyun bitirilmesi gününün tek sayılı olması şarttır.

14. Kurşun dökme sırasında kurşuncu kadın tarafından içinden söylenen, (a) Besmele, (b) niyet, (c) çeşitli dualar gibi, belli sözlerden asıl bilinmesi elzem olan son iki gurubu, ne yazık ki, tesbit edilemedi.

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan değerli eserlerden biri de Türk Ansiklopedisidir. Bir bilim ve kültür hazinesi olan Türk Ansiklopedisinin 110'uncu fasikülü 64 sahife olarak yayımlanmıştır. Fasikülde 50 den fazla resim ve tablo vardır. Son aylarda düzgün bir şekilde yayımlanmakta olan Türk Ansiklopedisinin bu fasikülü, "Edebiyat" maddesinin son kısmı ile başlamakta, "Eflâk-tun" maddesinin ilk kısmı ile sona ermektedir. 110'uncu fasikülün en geniş işlenmiş maddesi "Edirne" dir. Osmanlı Devletinin ikinci başkenti, Fatih Sultan Mehmet'in en sevdiği şehir, Türk tarihinin ölmaz mimarlık şaheserleri ile bezeli serhat şehrimiz olan Edirne, bol resim ve tablolaryla, il haritası, şehir plânı ve kalkınma plânı ile fasikülde çok geniş bir yer almaktadır. Edirne maddesine 22 sahife ayrılmıştır. Bundan başka 110 uncu fasiküle Edison, Edille, Edremit, Edvard'lar, Efes, Eflâk maddeleri gibi maddelere de geniş yer verilmiştir. Türk Ansiklopedisinin öteki fasikülleri gibi 110 uncu fasikülü de Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlarında satılmaktadır.

Naldöken'de Kurban Bayramı

Yazan : Rıza YETİŞEN

Kurban bayramı, zilhicce ayının onuncu günü başladığı malum olduğuna göre, daha ay başlarında, hemen her akşam, doğacak Hilâli herkesten önce görebilme kaygusu ile grubu süzerler, ay'ı ilk görmüş olanın gururu ve mutluluğu içinde "ay göründü! ay göründü!" diye, herkese duyurma ve bir kahrımanlık edasıyla bağırırlar. Bayramın on gün veya 8 gün sonra geleceğine kesin olarak ancak o anda inanırlar. Bayramı, yanlışlıkla bir gün veya sonra yapmış olmak düşüncesi büyük bir üzüntü yaratır. Bu sebeple görülmüş olan ay'ın kaç günlük olduğunu tahminlemek te, teerrübeli ihtiyarlar için heyecanlı bir tartışma konusu olur. Yüzlerine mendil örterek ay'a bakarlar ve böylece ay'ın üzerindeki gün çizgilerini sayabildiklerini söylerler.

Hilâli görebilen herkes :

Ay gördüm Allah !
Çok şükür Allah !
Şayki gözüme,
Nuru yüzüme,
Çok yıllar görelim inşallah !

der ve dua durumundaki ellerini yüzüne sürer.

Başka bir rivayete göre de, hilâl'in kaç günlük olduğu, su veya aynadaki görüntüsü ile açık olarak görülmüş, fakat üç gün-

lümü geçmiş ise tek parça görünmüştür.

Ay görüldüğü anda, silâhi olan kişiler, namılu ay'a çevirip ateş ederler. Tüfeklerin muhakkak boşaltılması âdettedir. Fakat bazı yaşlılar silâh atmanın sonradan çıktığını söylemektedirler, silâh atmanın iki nedeni olsa gerek: 1 — Ayın görüldüğünü herkese duyurmak, 2 — Bayram günlerinde, içki ve eğlence âlemlerinde fazla coşup ta, her hangi bir kazaya sebebiyet vermemek gayesile silâhları boşaltmak.

Arifeden bir gün önceki akşam üzeri bütün köy delikanlıları ve orta yaşlı erkekler, atlar, at arabaları ve yakın zamanlarda otomobillerle "Arafaya gidiyoruz" diye İzmir'e inerler. Yine o gün kadınlar, ev temizliği, evlere badana yaparlar ve çamaşır yıkarlar. Bütün ev halkı çimler'ler (Banyo yaparlar).

O gece İzmir büyük bir bayram havası içindedir. Civar köylerden ve kasabalardan gelenler, bayram günlerinden daha neşeli anlar yaşarlar. Şehrin her yerinde, yer yer davul zurnalar çalar. Kapalı salonlarda ince sazlar ve çeşitli eğlenceler yapılır. Tabii bizim delikanlılar da bu âlem içinde sabaha kadar çok güzel vakit geçirirler. Sincemalara, tiyatrolara ve başka eğlenti yerlerine gitmiyen kalmaz. Yalnız şunu da burada zikredelim ki, tiyatroya, meyhaneye ve kadın bulunan kötü yerlere gitmek pek fena bir hareket ve hatta suç sayılan hareketlerdir ve cezasız kalmazlar (dini konularda buna ayrıca temas edilecektir). Son zamanlarda her yere girip çıkma, kınanmaz hale gelmiştir.

Bu eğlenceler içinde fayton, otomobil ve kayak gezintileri de onları pek mutlu kılar. Sabahlara kadar eğlenmeye, iyi vakit geçirmeğe (senede bir gün olduğu için olacak) gayret ederler. Daha doğrusu, felekten bir gün çalarlar. Fakat bu, bazen kötü bir sonuçla biter: Kurbanlık koyun veya başka öteberi için getirdiği parayı, şuna buna kaptırır ve köye hüsrana içinde eli boş dönerler olur.

Arife günü "çandılar" kurulmuş bulnacağı için (çandı = etrafı çitalarla çevrili koyun sürülerinin bulunduğu yer), köy-ülberden henüz koyununu almıyanlar var-

sa oraya gider kurbanını alır ve arabalara binerek akşama doğru köye dönerler.

Akşam olunca ki, bayram akşamları, bayram günlerinden daha önemli sayılır, birçok evlerde ve hususile dedelerin evlerinde toplanıp yer, içer eğlenirler.

Akşam vakti lâmbaları erken yakmak, oturulacak odayı hazırlamak gibi işler her evde göze çarpar, çünkü eve ansızın bir misafir gelebilir.

Bayram sabahı erken kalkılır; iddialı delikanlılar besli koçlar veya kendileri beslerler ve köy meydanında gezdirirler. Eğer başkası da meydana koç çıkarırsa, hangisi daha zorludur diye koçları güreştirirler. Hangi koç kazanmışsa sahibi büyük bir gurur içinde dolaşır; haber zaten bütün köye yayılmıştır. Eğer delikanlının bir de sevgilisi varsa ki, daima sevdiği bulunan delikanlılar bu işi yaparlar, artık bu bayram onun için ömrünün en mutlu anı olur. Bu güreşten sonra koç eve götürülür ve kesilir.

Nişanlı olan gençler arefe günü akşam üzeri birbirlerine hediyeyle gönderirler. Delikanlı ekseriya nişanlısına koyun, kız da ona gömlek, çorap, mendil ve ayakkabı gibi şeyler gönderirler.

Gönderilecek koyun allanın pullanır çeşitli köy çalgılarıyla ve delikanlılarla, çala oynaya ve herkesin görebileceği yoldan gidilerek kız evine götürülür ve dönüştü de delikanlının hediyesini alır getirirler.

Kurbanları belli kişiler keser; herkes kurban kesmeğe yetkili değildir; Tarikat icabı olarak, belli bir törenle, kendisine Kurbanlık ödevi verilenler kesebilir. Bunlara Kurbanı denir. Kestikleri hayvanlar için ücret almazlar; onlar için paradan ziyade verilen hizmeti yerine getirmek mutluluğunu duymak önemlidir. Konu komşuyu kırmamak, onları hoş etmek duyulacak zevklerin en tatsıdır. Kurban sahipleri de bunu bildikleri için ellerinden geldiği kadar, Kurbanı memnun etmeğe çalışır ve izzeti ikramda kusur etmezler; içki, meze, çay, kahve ve yemiş gibi çeşitli şeyler sunarlar. Koyunun böbreklerini ekseriya Kurbanı alırlar ve bu bizim hakkımız derler.

Koyunun kulaklarını, çocuklar pek severler; yumurtalarını da kapışarak yerler.

Kurbanı, koyunun üç ayağını (iki arka, bir ön sol) bağlayıp yüzünü kibleye çevirir. Kulağı ile gözünü kapatır ve kazılan çukura kamı akacak şekilde yatırır ve :

Fermanı Celil!
Kurbanı Halil!
Fedai İsmail!
Delili Cibrail!
Süphan Allah!
Elhamdülillah!
Allahu ekber
Vallahi ekber
Velillahil - hamd.
Destur iman, destur şah!

diye dua eder ve bıçağın yan tarafını koyunun boğazına tutarak, "Ya Allah, ya Muhammet, ya Ali", diyerek üç defa sıvazlar ve sonra bıçağı sürterek keser.

Kesilen koyunu yüzmeğe, içini çıkarmak ve parçalamak hep kurbanının vazifesi içindedir.

Köyde herkes kurban kestiği için et dağıtılmaz; zaten köy geleneğine göre, kur-

BİR DEFADA

2 MİLYON

LİRA

LÜKS APARTMAN DAİRELERİ
ÇOK ZENGİN
PARA İKRAMİYELERİ

Apartment daireleri, kaliteli malzeme kullanılarak, en temiz işçilikle özel surette inşa edilmiş kaliteleri park ve marjla döşenmiş term konutları ideal birer aile yuvasıdır.

Faranca güveni, yuvanızda huzur

AKBANK

(Hüsnelk : 7972 — 29)

BÖT VEREN ANNELER,
RANSİELİK, ZAPİYET
KLORİZ, İSTAHSİZLİK
SİBAĞA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
Hulâsas

FAKAT : 28094 — 28

ban, adak, hayır ve saireler bilhassa çiğ olarak dağıtılmaz, pişirilip sofralar hazırlanır, evlerde yedirilir, ancak, kurban kesemiyen veya dışarıdan gelen birkaç fakire birer, az verirler. Köylü, sene içinde pek az et yerler. Fakat bir yıl içinde köyde pek çok adak, kurban, ve ölümler için hayırlar yapıldığından et gıdası epeyce alınmış olursa da, köylü ayrıca et satan bir kimse bulunmadığından kâfi et yiyemezler. (Bu konuda şöyle bir olay anlatılır: Birinin çocuğu hastalanır, doktora götürürler. Dr. çocuğun gıdasız kaldığını söyler, anne bu durumu komşulara dert yanarak anlatır ve ilâve eder: Doktor çocuğa gıdasız kalmış diyor, halbuki babası, ay geçmeden bir kılı etle eve gelir.)

Evet. Kurban dağıtılmaz, kavurma yapıp gömleklere doldurulur ve günlerce yenir. Bu kavurma, yaz günlerine rastlarsa en çok 20 gün içinde yenip bitirilmek mecburiyeti vardır. Çünkü: Muharrem ayı başlar ve oruç tutulur; bu oruçta et, balık ve yumurta yenmez. Bekletilirse de bozulur. Kış aylarına rastlarsa aylarca yiyenler olur.

Kurbanı doğrama, kavurma v.s. işleri en geç ikindiye kadar bitmelidir. Bu işler de kadınlara aittir. Erkekler giyinir kah-

velere giderler. Kadın henüz giyinmemiştir; halbuki biraz sonra misafirler gelecektir veya gidilecektir. Hemen yıkayıp süslenmek gerektir.

Sabahleyin kurban kesilirken ocaklar da yakılır, bir yılın ete hasretliği bugün giderilecektir. Bir gün evvelinden yük ekme'ler (yufka) yapılmıştır. Her evden iskara et kokuları yayılır. Tabir caizse şişinceye kadar yerler; okadar çok yiyenler olur ki, "yakı olurlar". (Miğdesi bozulur).

Kesilen kurbanın döşü ve sağ budu haşlanır suyu pilâv pişirilip ve akşam, ya dedenin evinde veya büyüklerden birinin evinde yenilir. Bu kurban yemeğinde herkes içeceği kadar içki de getirir (içki sadece rakıdır). Hep beraber yer içer eğlenirler. Hangi çeşit kurban veya adak olursa olsun mutlaka pişirilip yedirilir.

Bayramın en güzel ve eğlenceli zamanı 1 ci gündür. İkinci zamana doğru bütün köy delikanlıları ve orta yaşlı erkekler, gurup gurup, her evi dolaşarak "Bayramımız kutlu kurbanımız kabul olsun" der ve bütün ev halkı ile bayramlaşırlar; büyükle- rin elleri öpülür, küçükler onların ellerini öper, akranlar niyazlaşırlar. Bu misafir kabul işine evden bir kadın veya kız bakar. Her gelen kişiye bir ikramda bulunulur. İkram için her evde bir masa hazırlanmıştır. Çeşitli yiyecekler, içkiler, meze- ler ve çiçeklerle donatılmıştır. Yavuklusu (nişanlı) olan kız evi, delikanlı geleceği için, çok güzel ve nadir bulunan şeylerle masayı hazırlar; öyle ki, her gelen misafir, "öyle bir masa donatmış ki, kuşun sütüne kadar ne istersen var" demeli ve köye yılmamalı. Gelen misafirler bayramlaşmayı ayaküstü yaparlar ve ikramdan sonra hemen başka eve geçerler. Böylece 3-4 saat içinde bütün köy dolaşmış olur. İkram edilen şeylerden herkes bir şey yiyip içmek zorunludur; aksi halde dargınlık var demektir. Misafirler hep erkek olduğu için bilhassa içkiyi tercih ederler. Zaten bayram oluşu da bunu icap ettirmektedir. Her evden içilen birer kadeh, kısa bir zamanda her kesi çakır keyf ve tam sarhoş eder. İdareyi elden kaçıranlar, daha köy, yarı olmadan sızıp kahırlar, yer yer nara atmalar, türkü söylemeler, güllüşenler ve ağlaşanlar göze çarpar; evlerde toplanıp çalıp oynama- lar birbirini takip eder. Ara sıra kavgaya

**ANADOLU
BANKASI**
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 30)

88

yeltenenler olursa da çabuk önelerler. Hiç bir kötü hâl vaki olmaz. Sonsuz bir coşkunluk içinde 1 ci günü tamamlarlar.

Bu günün çok güzel bir yönü daha vardır; birbirlerine dargın olanlar mutlaka bugün barışırlar. Küs olup ta bugün barışmıyanlar, artık bir daha barışmazlar, veya gelecek bayrama kalmıştır. Eğer dargın olanlar sevgililer ise ve bayramlaşmağa gitmemişse artık onların birleşmelerine imkân kalmamıştır, bütün ümitler kesilir. Eğer barışmak istiyor da, erkeklige yediremiyorsa işi sarhoşluğa vurur veya arkadaşlarının zoru ile olmuş gibi gider barışır. Bu geleneğin önceleri olmadığını 80 - 100 sene evvel başladığını ve hatta herkesin kurban kesmesinin de sonraları başladığını söyleyenler vardır.

Bayramda çocuklar erkenden giyinip eli öpmeğe çıkarlar, tabii eli öpülen kişiler onlara para verirler, kadınlar da yiyecek vererek, her sene bayramlara erişmesi için dua ederler.

Kadınların bayramlaşması 2 ci günü başlar. Her evin kadını bayram kahvesi pişirir ve herkesi çağırır burada bayramla-

şırlar, uzak yerlerde olanlara da gezmeğe çıkarlar. Kadının kendi aralarında gezeler dolaşırlar veya eğlenirler.

Bayramın her gününde, çocuklar kendilerine göre oyun ve oyuncaklarla, kızlar ve delikanlılar kendi aralarında, yaşlarına uygun eğlenceler tertip ederler ve bazan karışık eğlenirler. Delikanlılar içkili eğlenceler de yaparlar; çalgılar çalınır oyunlar oynanır. Bu eğlencelere kızların da katılması neşeyi artırır ve ekseriyetle de birlikte olurlar. Büyükle- re der yer akranları arasında toplanıp içkili eğlenceler yaparlar. Bu hal dört gün geceli gündüzlü, kaç göçsüz, samimiyet içinde devam eder.

Mezarları ziyaret te 2 ci ve 3 cü günleri yapılır. Ziyaret esnasında orada kahveler pişirilip, yiyecekler yenir.

Başka köylerden gelen konuk aileler, ayrıca değişikliği ve coşkunluğu mucip olur. Bütün eğlencelerin kadınlık erkeklilik olması toplantının tadını getirir, hep akranlar ve samimi kişiler olmaları ve karı koca veya kız, ağabey gibi yakın olmaları kötü bir niyet doğurmaz; zaten buna da müsaa- de etmezler.

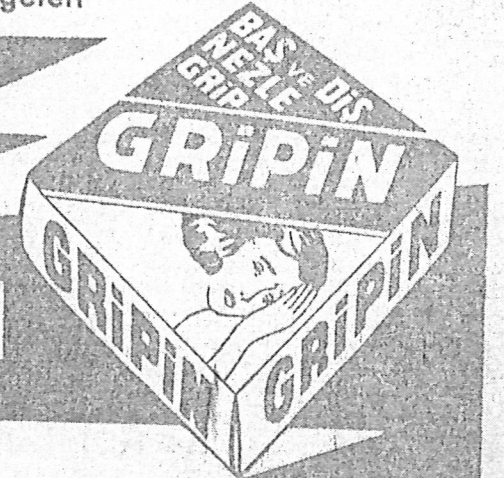
Soğuk algınlığından ileri gelen

**BÜTÜN
AĞRILARA
KARŞI**

GRİPİN

FAYDALIDIR

saat ara ile günde 3 adet alınabilir

Çamşıklı Bölgesinde Kışyarısı

Yazan : Ali Rıza YALÇIN

Çamşıklı oğulları denilen bölge dokuz pare köyden meydana gelir. Bunlar :

1 — Şahin, 2 — Çakırağa, 3 — Ağın, 4 — Çamağa, 5 — Gölveren, 6 — Gaygisız, 7 — Dişbudak, 8 — Balaga, 9 — Başveran'dır.

Halkı, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan Atatürk'e kadar bütün hükümdarların tasdik ettiği bir tarihî olan "Bostancı babanın" evlâtlarıdır. Şimdiye kadar akrabalıklarını devam ettirmiş bulunan bu bölge Sivas'ın en sevilen köylerindedir. Kendine has türküleriyse zaman zaman radyolarımızda sesini duyarız. Neslinden aldığı ananevi terbiye ve misafir perverliğini muhafaza etmiş bulunan bu köylerde, Köy Enstitüleri kuruluncaya kadar okumuş insanlar pek azdı.

Bu bölgede kışyarısı, kış mevsiminin doksan gün hesabıyla, kırkbeş günü doldu mu yapılır. Köy delikanlıları bir tellâl tayin ederler. Bu tellâl gündüz köy ortasına çıkar. "Bu akşam kışyarısı toplanacak", diye bağırır. Bu suretle kışyarısı töreni başlar. Toplanan delikanlılar içlerindeki ileri gelenler arasında vazife taksimi yaparlar.

Bu idareciler şu şekilde görev alırlar :

1 — Aşçı ve yardımcısı	2 kişi
2 — Bulgur toplayıcı	1 "
3 — Tuz ve yağ toplayıcı	1 "
4 — Ekmek toplayıcı	1 "
5 — Odun toplayıcı	3 "
6 — Sofracı	3 "
7 — Sinici (Tabak)	3 "
8 — Kasap ve yardımcısı	2 "

Bütün bu gezilerek istenen yiyecekleri köylü seve seve verir. Kesilecek koyunu ya köylü ortak alır veyahut da köyün bir zenginine hayırına verir. Bu suretle yiyecek ihtiyacı temin edilir. Vazifeler verilen herkes vazifesini yapmak için itiraz etmeden dağılır.

Sıra eğlencede vazife alanlara gelir. Bunlar da şöyle vazife taksimi yaparlar.

1 — Davul ve Zurnacı (köyde başta gelir)
2 — Kemanî, Saz, Kavalcı
3 — Goca (İhtiyar) rolünde bir genç

4 — Arap rolünde bir genç
5 — Gelin elbisesi giydirilmiş bir genç.

Goca ve Arap rolü alacaklara kıyafetleri köy halkı ve eğlenceye iştirak eden gençler yanında giydirilmez. Bunları köylünün tanımamasına oldukça dikkat gösterilir.

O gün başka köyden eğlenceye gelen misafir delikanlı varsa isteği üzerine Gelin, Arap, Goca rolleri onlara verilir.

4 genci bir araya getirmek suretiyle deve (hortlak) tâbir ettikleri beyazlar giydirilmiş acayip bir mahlûk hazırlarlar. Veya maymun tabir edilen gülünç kıyafetli bir genç, beyazlar giyer, yüzüne makyaj yapılmış olarak hazırlanır. Velhasıl köylüyü güldürmek ve eğlendirmek için ne mümkünse yaparlar.

Diğer köy gençleri bir mazeretleri olmadıkça eğlence ve törene iştirak ederler. Yukarıda bahsettiğim goca (ihtiyar) hazırlanırken yüzü beyaza boyanır. Beyaz yünden sakal yapılır. Elbisesi tamamen beyaz olması şartı ile giydirilir. Elline bir sopa, sırtına ağaçtan bir tüfek verilir. Ayaklarının dizinin hemen üstüne de ikişer adet zil takılır.

Arap gürbüz bir gençten seçilir. Goca (ihtiyar) nın aksine yüzü siyaha boyanır, siyah elbise giydirilir. Dizlerine de aynı şekilde zil takılır.

Goca (İhtiyar), kışı temsil eder. Arap ise baharı temsil eder. Geline de bölgenin giyinişine göre üçpeşli entari giydirilir. Çeşitli ipeklilerle donatılır. Bütün bunlar hazır olduktan sonra davulcu vurur. Davuluna, zurnacı zurnasını çalar. Eğlenceye iştirak edecek olanlar gocanın (ihtiyarın) arkasından yola revan olurlar.

Bunlar köyün bir ucundan başlayarak her eve uğrarlar. Kapıyı vurup ev sahibine seslenirler. Çıkan ev sahibi eğlenmek isterse, "İçeri buyurun" der. Yoksa bahşişlerini verir mazeretini söyler. Başka bir eve gidilir. İçeri alınmaları emredildi mi, goca (ihtiyar) ilderde olmak üzere içeri girilir. Ev sahibi ile goca arasında şu konuşma geçer.

— Selâmünaleyküm.

— Aleykümselâm Sultanım, Nerden ge-

lip nereye gidersin, böyle leşkerini (askerini) çekmişsin?

— Kışlıktan gelip yazlığa gidiyorum, sultanım.

— Allah yolunu açık eylesin, sultanım, emir buyur da askerlerin biraz eğlensinler.

— Eyvallah sultanım, siz de eğlenirsiniz.

Der ve emir verir. Evvelce hazırlanan okuyucu, kemaneci, sazcu, davulcu, zurnacı gibi eğlence takımı, sırasıyla hünerlerini gösterirler. On süre güzel olan delikanlı bir halay çeker, davul iştirakiyle. Goca da bu eğlencenin neşesine katılır, kalkar oynar. Delikanlılar beşer beşer gurup olurlar. Hepsisi de elde tutuşup karşılıklı türkü söylerler. Aşağıda bu türkülerden bir örnek veriyorum :

Aaa maan yaman yaman
Get gelyim ardından
Get gelyim ardından

Aaa maan yaman yaman
Deloluyum derdinden
Deloluyum derdinden

Aaa maan yaman yaman
Eğildim bir daş aldım
Eğildim bir daş aldım

Aaa maan yaman yaman
Yar vefasız yurdundan
Yar vefasız yurdundan

Bu oyunlar bitince Goca ile Arap meydana davul zurnanın iştirakiyle bir güreş tutarlar. Goca, beyaz olup kışı temsil eder, arap da siyah olup yazı temsil eder. Arap rolündeki genç gürbüz olduğu, kışın da bahara dönmek üzere olması sebebiyle Arap güreşte Gocayı yener? Köylülerce kış yenildi telâkki edilir.

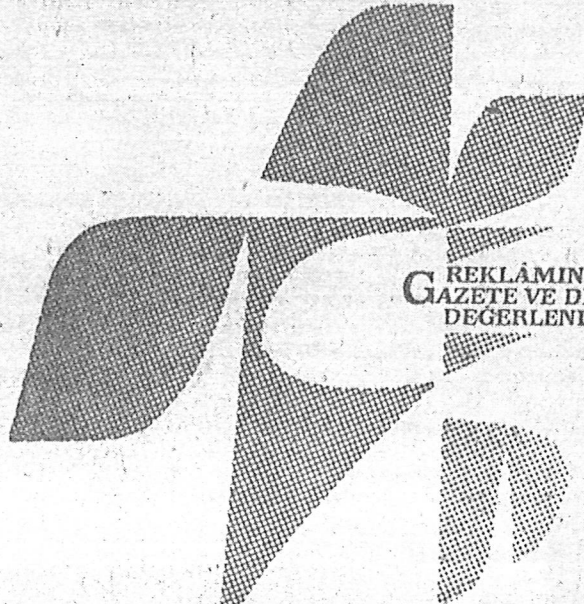
Goca yenildiği zaman sırtüstü düşer, ölü taklidi yapar. Gocayla gelen gelin rolündeki genç ağlar döğünür. İhtiyarın ayaklarını kaldırır, bırakır. Bakar ki, cansız, ümitsizce geri çekilir. Arap ev sahibi ile konuşur. Ev sahibi bir bahşiş verir, "Al da şu ihtiyarı bana bağışla" der. Arap bahşiş aldıktan sonra yerde yatan gocaya yaklaşır. Bir eliyle onun ayağının birini kaldırır, diğer elindeki kamçıyı yukarı kaldırır ve :

Çayır çimen söktüğüm
Meydanda yıktığım
Kalk dedim kalksan

Der ve kamçıyı gocanın karnına vurur. Goca bir hamlede ayağa kalkar, gelini arar bulduktan sonra air yanına, eğlenceye iştirak edenlerle birlikte ev sahibini selamlarlar oradan ayrılırlar. Diğer evleri de aynı dolaşıp eğlendirdikten sonra evvelce yemeklerinin pişmesi için tahsis edilen "aşevi" ne giderler.

Bu gurup gelinceye kadar daha önce yemek için hazırlanan vazifeliler yemekleri hazırlar. Eğer yemekler hazır değilse gençler orada da halay tutar, oynar, eğlenirler. Yemekler yendikten sonra konu komşudan alınan eşyalar sahiplerine gönderilir. Köy delikanlıları da birbirine iyi yıllar dileğiyle neşe içinde evlerine dönerler.

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

(Basın : 11697 — 33)

Yıllık aboneli : 12,
altı aylık aboneli : 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, c 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Bastırılmayan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fillen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR.

32

VB

Sayın öğrenci; sizde bu ikramiyeyi kazanabilmek için Türkiye Vakıflar Bankasında en az vadeli ve 500 liralık bir hesap açtırınız.

Her yıl
75 öğrenciye
2 sene müddet ile
250 Lira Burs

Türkiye Vakıflar Bankası

(Basın : 11492 — A — 20293 — 34)

93

Yılın İkramesi

İstanbul
ATAKÖY'DE 24 APARTMAN DAİRESİ

ve
Zengin Para
İkramesi

Ceman

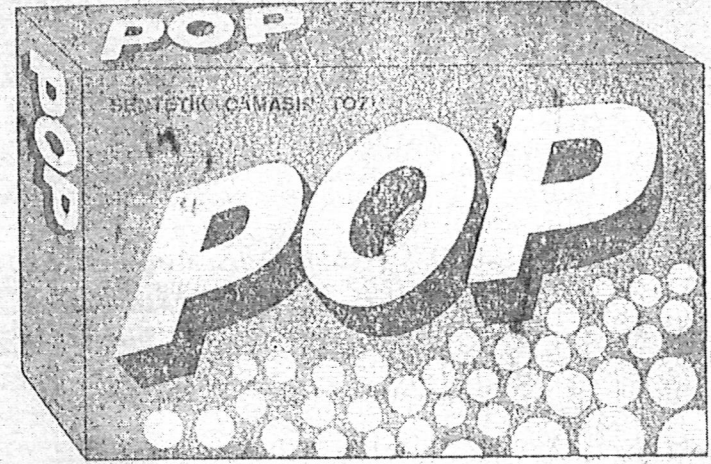
2,5

milyon

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

(Basın : 10339 — A — 20133 — 35)

94

(Yeni Ajans : 1204 — 36)

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de

TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

(Folklor : 37)

95

1967 YILINDA
HUZURLU GÜNLER
SİZİN OLACAKTIR

15

MİLYON

ZİRAAT BANKASI

(Basım : 20183 — A— 10362 — 88)

96

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

NİSAN 1967

İÇİNDEKİLER :

- Medeni Kıyafetin Batı'ya Türklerden İttikali . . . . . İsmail Hamit DANİŞMEND
Dede Korkut Üzerine Bazı Notlar . . . . . Cahit ÖZTELLİ
Millî Folklor Enstitüsü'nün Çalışmaları . . . . . Bora HINÇER
"Ah Mınelaşk" Yızi - Resim... Tabiat . . . . . Mallık AKSEL
Harput Mânîleri . . . . . Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Erzincan'da Sıya Gezme Geleneği . . . . . Bahattin ŞEKER
Paris'te Çorap Sergisi — İstanbul'da Kına Gecesi . . . . . Çora HINÇER
Babucun Tersli . . . . . Kerim YUND
Doğum ve Çocuk Üstüne Gelenekler, İnançlar (I) . . . . . M. Adil ÖZDER
Yeş ve Düğün Hazırlık (VII) . . . . . İshak SUNGURUĞLU
Konya ve Dolaylarında Halk İlaçları . . . . . Seyit KÜÇÜRBEZİROĞLU
Proverbium — Atasözleri Dergisi . . . . . Muzaffer UYGUNER
Bir Masal : Tembel Ali ile Cadı Karı . . . . . Faik AKÇIN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 213

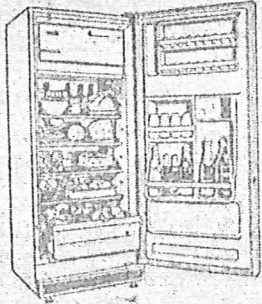
KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

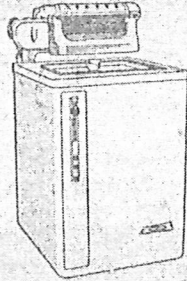
97

yuvanızda ARÇELİK saadetinizin anahtarıdır

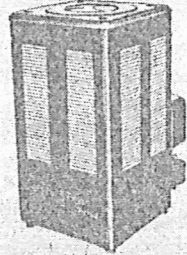
Arçelik Buzdolabı

Günlüğünüz bütün yenilikleri bir arada yalın Arçelik buzdolaplarında bulabilirsiniz. Her alana ihtiyacına göre edit edilmiş modeller - En geniş çeşit - En uygun ödeme kolaylığı.

Arçelik Çamaşır Makinası

Otomatik sikmalı, santrifüj kurulumlu ve kolle 3 model - Bütün modeller dünyamızın en tanınmış markalarını taşıdıkları kullandıkları ve çamaşır yapmalarından tam bir yakama temin eden modern "hydro-brasseur" sistemi ile mücehhezdir.

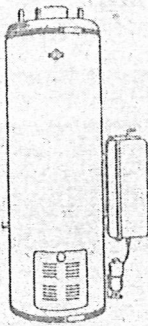
Arçelik Gaz Sobası

Her damla yakıtın azami tasarruf sağlayan, katıdır, 3 ayrı boyda 3 ayrı model - Yuvanızın kalitesinin sıcaklığını ve rahatlığını getirir - Evde dekorunu tamamlayan şık ve zarif bir mobilya varlığını görür.

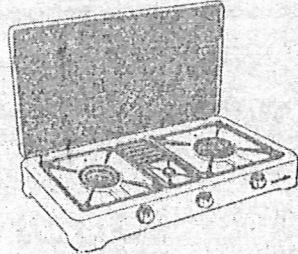
Arçelik Elektrik Süpürgesi

Halk ve doğanın temizliği için rekabetsiz bir süpürge - Mükemmel bir emme gücü - Hafif ve kullanışlı - Elektrikten tasarruflar sağlar - Evde her kimsenin temizliği için rengin aksesuarı vardır.

Arçelik Termosifonu

Mutfağımıza, hayatımıza, banyomuzun devamlı olarak bol sıcak su sağlar - Farklıda ekonomiktir - Gaz yakıtı ile çalıştığından odun ve kömürden kurtulur - Bahçe kumusu değildir - Su sıcaklığındaki değişiklikler çalışmasına tesir etmez.

Arçelik Ocağı

Mutfağınızda rahatınızı ve sağlığınıza daha lezzetli olmasını sağlayan pratik bir Arçelik mutfak aleti - Gizli ve modern hatları vardır - Yüksek randıman - Muntazam alev - Bütün Arçelik kalitesi.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 213

NİSAN 1967

YIL : 18 — CİLT : 10

Medenî Kıyafetin Batı'ya Türklerden intikali

Yazan : İsmail Hamî DANIŞMEND

"Medenî Kıyâfet" i Tanzimattan itibaren Avrupadan almış olduğumuzu zannederiz ama, bugünkü kıyâfetin teşekkülünde en mühim âmil eski Türk kıyâfetidir.

Mütehassıslar, kılık bakımından insanlığı dört büyük gruba ayırırlar :

1 — En geri zümre, "T" harfi biçiminde bir kuşaktan başka bir şey bilmeyen iptidai kabileler grupudur; Okyanusya ile Asya'da tesbit edilen bu kıyâfet, bacakların arasından geçip beldeki kuşağa bağlanan bir bez parçasından ibarettir

2 — Bilhassa Malezyalıların temsil ettiği ikinci zümre, peştamallılar grupudur; bu ilk iki zümrede görülen kuşakla peştamal bazı çıplak heykellerdeki incir yaprağı vaziyetindedir.

3 — Eskiden "Greco - Romain = Yunan - Roma" medeniyet dairesindeki Yunanlılarla Romalıların, bugün de bilhassa Şimali - Afrika kabilelerinin temsil ettiği "Togo = İhram" grubu, vücûda sarılan dikişsiz elbise grupudur

4 — En mükemmel zümre, ceket - pantolon şeklindeki dikişli elbise zümresidir; işte bu kıyâfetin menşei Orta - Asya Türkliğüdür.

Paris Antropoloji mektebi Etnoloji profesörü Dr. George Montandon'un "Traite d'Ethnologie culturelle" isimindeki eserinin 1934 Paris tab'ına bakın: 336 - 337 nci sahifelerinde Çin'e pantolonu ilk defa

olarak Orta - Asya Türklerinin ithâl ettiklerini görürsünüz.

Avrupa'ya gelince, Eski - Çağın sonlarıyla Orta - Çağın başlarına kadar Romalılarla Yunanlıların sırtlarında birer ihramdan başka bir şey bulamazsınız! Bu günkü Avrupa kıyâfetinde yalnız şapka kumaşı olarak kalan "Feutre - Keçe" bile "Greco - Romain" dairesinde meçhuldü; Kaliforniya Üniversitesi Antropoloji Profesörü Robert Lewie'nin "Manuel d' Anthropologie culturelle" isimli Fransızcaya tercüme edilen eserinin 1936 Paris tab'ının 138 inci sahifesini açarsanız, "Keçe" nin bir Türk icadı olduğunu ve bir çok şeylerde kullanılan bu icadın Şark âleminde Yunanistan ile Garp âleminde Roma'ya Türklerden intikal ettiğini ve hattâ eski Yunanlılarla Romalıların hep Türk yamçısına bürünerek yağmurdan korunabildiklerini görürsünüz!

"Occidentaloid" denilen Garp kültür dairesine pantolonla ceket, keçe ile yamçıdan daha sonra girmiştir. Bütün eski zamanları, ihrama bürünerek geçiren bu daire halkı, Orta - Çağın başlarından itibaren birdenbire bir kıyâfet değişikliği gösterir; bunun sebebini Montandon'un yine aynı eserinin aynı sahifelerinde bulabiliriz. Garbi - Roma yıkılıktan sonra Akdeniz havzasına şimalden hulûl eden unsurlarla beraber pantolonun da girmesi, Avrupa kıyâfet tarihinde büyük bir inkılabı yol aç-